

Straipsnio tęsinys (pradžia – 2025 m. Nr. 1 (188) ir Nr. 2 (189))

Lietuvos kelias į Šiaurės Atlanto sutarties organizaciją (NATO)

Doc. dr. Feliksas Žigaras

Vašingtono viršūnių susitikimas ir Lietuvos integracija į NATO

1998 m. vasario 18 d. Taline susitiko trijų Baltijos valstybių prezidentai: Valdas Adamkus, Lennartas Meris ir Guntis Ulmanis. Estijos prezidentas L. Meris pasiūlė aptarti integracijos į NATO klausimą. Jis pasveikino Lietuvą priėmus sprendimą padidinti išlaidas gynybai. Lietuvos prezidentas V. Adamkus kalbėjo: *„Idealus variantas būtų, jei visas tris Baltijos valstybes vienu metu pakviestų pradėti derybas dėl narystės NATO. Tačiau jeigu taip atsitiktų, kad pradžioje būtų pasirinkta bent viena Baltijos valstybė, kitos turėtų pritarti tokiam scenarijui. Mes sveikinome Estiją, ją pakvietus pradėti derybas su ES, sveikiname dabar Latviją, kuri priimta į WTO (World Trade Organization). Jeigu Lietuva būtų pirmoji pakviesta į NATO, tikiuosi jūsų pritarimo.“* L. Meris tam pritarė. Latvijos prezidentas G. Ulmanis teigė, kad *„Vašingtone turėtume visi laikytis kartu“*, ir sukritikavo Lietuvos pasiūlymą bendrame susitikimo komunikate įrašyti teiginį, kad *„bent viena Baltijos valstybė turėtų būti antrame rate pakviesta pradėti derybas“*. Buvo priimtas kompromisas – įrašyta: *„Lietuvos, Latvijos ir Estijos prezidentai ragina antrame rate pakviesti jų valstybes.“* Prezidentų susitikimo pabaigoje padaryta išvada, kad Baltijos valstybių vyriausybės turėtų intensyviau bendradarbiauti įgyvendinant infrastruktūros ir energetikos projektus [1].

1998 m. gegužės 12 d. Rygoje vėl susitikę Estijos, Latvijos ir Lietuvos prezidentai aptarė jų šalis dominančius klausimus. Ypač daug dėmesio buvo skirta Baltijos valstybių ir Baltijos jūros regiono bendradarbiavimui, Europos integracijos procesui, Europos ir regionų saugumui bei stabilumui, taip pat santykiams su kaimyninėmis šalimis. Prezidentai pabrėžė Baltijos trišalio bendradarbiavimo pažangą. Jie atkreipė dėmesį, kad, užtikrinant regiono plėtrą ir stabilumą, svarbų vaidmenį atliko bendros ekonominės erdvės elementų įgyvendinimas, BALTBAT, BALTNET, BALTRON ir BALTDEFCOL projektų realizavimas bei bendros iniciatyvos, susijusios su ES trečiuoju ramsčiu. Prezidentai paragino Baltijos Ministrų Tarybą toliau plėtoti bendrąją ekonominę erdvę, ypač atkreipiant dėmesį į tranzito, sienų perėjimo klausimus, laisvą žmonių, paslaugų ir kapitalo judėjimą. Prezidentai patvirtino, kad Baltijos šalių bendradarbiavimas gynybos srityje išliks vienas svarbiausių klausimų. Jie taip pat pabrėžė, kad visos Baltijos valstybės gynybai turi skirti atitinkamą sumą iš biudžeto [2].

Lietuvos kariuomenės vienetai patirties veikti kartu su tarptautinėmis pajėgomis įgijo su JAV, Danijos, Norvegijos ir kitų NATO valstybių kariuomenių vienetais dalyvaudami pratybose pagal NATO taikos palaikymo misijų scenarijus, taip pat dalyvaudami realiose misijose Balkanuose. 1998 m. liepos 25 d. Klaipėdoje įvyko tarptautinių pratybų „Baltic Challenge 98“ uždarymo iškilmės, kuriose dalyvavo Lietuvos prezidentas V. Adamkus, Estijos prezidentas L. Meris, Latvijos prezidentas G. Ulmanis ir Lenkijos prezidentas Aleksanderis Kwasniewskis. Keturių valstybių vadovai pasveikino pratybų užduotis sėkmingai įvykdžiusius karius. Dvi savaites Klaipėdos apylinkėse, oro erdvėje ir Baltijos jūroje vyko jungtinių karo pajėgų pratybos, surengtos pagal programą „Partnerystė taikos labui“. Į pratybas buvo atvykę beveik 5 000 karių iš 11 šalių. Jūrų operacijose dalyvavo 15 karo laivų iš 7 šalių ir 24 karinių pajėgų lėktuvai bei sraigtasparniai.

Į pratybų uždarymo iškilmes atvykę keturių šalių prezidentai komunikate spaudai patvirtino, kad pratybos „Baltic Challenge 98“ veiksmingai prisidėjo prie transatlantinio saugumo bei stabilu-

mo ir nėra nukreiptos prieš kitas valstybes. Jie pakvietė visas suinteresuotas šalis ateityje prisijungti prie kitų pratybų, vykšančių Baltijos valstybėse pagal programą „Partnerystė taikos labui“. Komunikate pabrėžtas įsitikinimas, kad pratybos dar labiau pagerins partnerystės atmosferą, padės narystės NATO siekiančioms šalims jau artimiausiu metu tapti visateisėmis Aljanso narėmis. Prezidentų požiūriu, pasibaigusios pratybos, kuriose dalyvavo JAV ir kitų NATO valstybių atstovai, geriausiai iliustruoja šalių karinį bendradarbiavimą [3].

1998 m. lapkričio 26–28 d. Taline įvyko 13-oji Baltijos Asamblėjos sesija. Jos deklaracijoje dėl NATO plėtros pareikšta, kad Baltijos Asamblėja, pripažindama NATO 50 metų pastangas saugoti taiką bei užtikrinti stabilumą ir pabrėždama 1999 m. Vašingtono viršūnių susitikimui rengiamos naujos NATO strateginės koncepcijos priėmimo svarbą ir būtinumą įvardyti NATO plėtrą kaip neatskiriamą naujos strateginės koncepcijos dalį Aljansui žengiant į XXI amžių, atkreipė dėmesį į tai, kad Baltijos valstybių bendradarbiavimas krašto apsaugos srityje, jų indėlis į NATO vadovaujamas taikos išsaugojimo operacijas ir Baltijos valstybių gynybos potencialas nuolat didėja. Pasidžiaugta JAV Kongreso Atstovų Rūmų 1998 m. spalio 21 d. priimtu aktu H. R. Nr. 1757 dėl įgaliojimų suteikimo užsienio ryšių srityje. Baltijos Asamblėja pripažino, kad Lietuvos, Estijos ir Latvijos narystė NATO būtų svarbus indėlis įgyvendinant Aljanso tikslus, ji sustiprintų stabilumą, laisvę ir taiką Europoje, taip pat paskelbė, kad Lietuvos, Estijos ir Latvijos nenukrypstamas siekis yra visateisė narystė NATO. Baltijos Asamblėja kreipėsi į NATO valstybių narių parlamentus ragindama Vašingtono viršūnių susitikime priimti sprendimą dėl tolesnės NATO plėtros. Be to, Baltijos Asamblėja pabrėžė, kad plečiant Aljansą būtų tikslinga išlaikyti Šiaurės ir Pietų balansą, kaip buvo nuspręsta NATO Madrido viršūnių susitikime, taip pat pareiškė, kad į kitą NATO plėtros etapą turėtų būti įtrauktos Lietuva, Estija ir Latvija [4].

1999 m. sausio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Krašto apsaugos sistemos finansavimo strategijos įstatymą, kuriame numatyta palaipsniui didinti karines išlaidas, kad jos siektų 2 proc.

nuo BVP.

Estijos, Latvijos ir Lietuvos prezidentai, 1999 m. vasario 18 d. susitikę Taline, aptarė Baltijos šalių santykius ir bendradarbiavimo stiprinimo priemones. Artėjant Vašingtono viršūnių susitikimui, ypač daug dėmesio jie skyrė NATO plėtrai ir Baltijos šalių bendradarbiavimui gynybos srityje, taip pat ES plėtrai, Baltijos šalių bendradarbiavimui energetikos srityje siekiant integruotis į Šiaurės šalių energetikos rinką ir santykiams su kaimyninėmis šalimis. Susitikimo pradžioje buvo apžvelgti ankstesniuose susitikimuose priimti trijų Baltijos šalių prezidentų sprendimai.

Prezidentai džiaugėsi, kad nuo jų paskutinio susitikimo Rygoje praėjusiais metais pasiekta trišalio bendradarbiavimo pažanga. Jie pritarė vyriausybių iniciatyvoms dėl infrastruktūros projektų įgyvendinimo ir ypač dėl ekonominio, prekybinio bei gynybinio bendradarbiavimo plėtojimo. Baltijos šalių prezidentai taip pat išreiškė pasitenkinimą dėl vykdomo šalių bendradarbiavimo gynybos srityje. Jie pabrėžė BALTBAT, BALTNET ir BALTRON projektų sėkmę ir pasidžiaugė, kad netrukus Estijos Tartu mieste bus atidarytas jungtinis Baltijos gynybos koledžas BALTDEFCOL. Jie išreiškė įsitikinimą, kad sėkmingas Baltijos šalių karinis bendradarbiavimas ir aktyvus dalyvavimas NATO vadovaujamosiose taikos palaikymo operacijose rodo jų ryžtą prisidėti prie tarptautinio saugumo bei stabilumo ir yra rimtas pagrindas siekti NATO narystės. Prezidentai buvo įsitikinę, kad NATO viršūnių susitikime Vašingtone bus dar kartą patvirtintas NATO plėtros tęstinumas ir parodyta, jog Baltijos šalys pateks į kitą plėtros etapą.

Baltijos šalių prezidentai aptarė ir ES plėtrą bei patvirtino įsitikinimą, kad šiais metais Latvija ir Lietuva bus pakviestos pradėti derybų dėl stojimo. Jie pabrėžė, kad ES plėtros procesas turi vykti kartu su ES vidaus reformomis. Prezidentai sveikino bevizio režimo su Šengeno valstybėmis įvedimą Baltijos šalių piliečiams ir pabrėžė, kad tai yra svarbus žingsnis skatinant laisvą žmonių judėjimą ir stiprinant Baltijos šalių integravimąsi į ES [5].

1999 m. balandžio 23–25 d. Vašingtono viršūnių susitikime nebuvo konkrečiai nutarta, kurios šalys taps naujomis NATO narė-

mis, tačiau buvo nubrėžtos gairės, kaip „priartėti“ prie NATO narystės, patvirtintas Narystės veiksmų planas (angl. *Membership Action Plan*, MAP), kuris pasiūlytas visoms devynioms valstybėms, siekiančioms būti NATO narėmis. Tai buvo bandymas susisteminti visas iki šiol egzistavusias NATO iniciatyvas ir programas. **Nauja tai, kad NATO pirmą kartą įsipareigojo įvertinti šalių, norinčių tapti Aljanso narėmis, pateiktus integracijos į Aljansą planus. NATO valstybių vadovų susitikime buvo pripažintos Lietuvos pastangos ir padaryta pažanga siekiant narystės šioje organizacijoje.**

1999 m. birželio 28 d. Lietuvos prezidentas V. Adamkus Rygos pilyje susitiko su Estijos prezidentu L. Meriu, Lenkijos vadovu A. Kwasniewskiu ir Latvijos prezidentu G. Ulmaniu. Susitikime buvo aptarti ES plėtros klausimai, NATO viršūnių susitikimo Vašingtone rezultatai ir situacija Balkanuose. Susitikimo dalyviai pareiškė nuomonę, kad Lietuva ir Latvija yra pasiekusios pakankamą pažangą kelyje į ES, todėl metų pabaigoje Helsinkyje susirinkę šios organizacijos valstybių vadovai turėtų pakviesti abi šalis pradėti narystės derybų. Keturi prezidentai pareiškė pritariantys NATO veiksmams Kosove ir pabrėžė, kad Lietuva, Latvija, Estija ir Lenkija taip pat pasirengusios prisidėti prie taikos įvedimo Balkanų regione. Lietuvos prezidentas V. Adamkus, susitikęs su Estijos prezidentu L. Meriu, aptarė situaciją regione ir santykius su kaimyninėmis valstybėmis [6].

Nors politinis sprendimas dėl integracijos į NATO buvo priimtas 1994 m., reikėjo imtis konkrečių darbų, kad šis siekis būtų įgyvendintas. Todėl **1999 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos Seime buvo įkurta NATO reikalų komisija**, kurios pirmininke išrinkta Rasa Juknevičienė, pavaduotoju – tuometės opozicijos atstovas Juozas Bernatonis. Komisijoje dirbo dar 12 Seimo narių: A. Ažubalis, K. Bobelis, R. Dagys, V. Dudėnas, J. A. Katkus, A. Kubilius, B. J. Kuzmickas, V. Landsbergis, R. Melnikienė, R. Ozolas, I. S. Uždavins, E. Zingeris. Komisijos konsultantas buvo Eitvydas Bajarūnas. Pabrėžtina, kad iš visų šalių, pretendenčių į NATO, vienintelės Lietuvos parlamentas įsteigė specialią komisiją, skirtą integracijos į NATO parlamentinei kontrolei.

Buvo patvirtinti šios komisijos nuostatai, išdėstyti svarbiausi uždaviniai. Pagrindiniai jų šie: Seimo komitetų bei Seimo delegacijų NATO Parlamentinėje Asamblėjoje, taip pat Vakarų Europos Sąjungos Asamblėjoje darbo koordinavimas integracijos į NATO srityje; visuomenės informavimas nacionalinio saugumo, valstybės gynybos ir integracijos į NATO klausimais; įstatymų, jų papildymų ir pakeitimų inicijavimas bei rengimas; Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo įgyvendinimas; parlamentinių ryšių su NATO šalių ir siekiančių narystės šalių parlamentais stiprinimas.

NATO reikalų komisija, įgyvendindama nuostatuose išdėstytus pagrindinius uždavinius, daug dėmesio skyrė Lietuvos euroatlantinės integracijos klausimams, visuomenės informavimo, slaptos informacijos apsaugos klausimų bei teisinių integracijos į NATO aspektų nagrinėjimui, krašto apsaugos finansavimo užtikrinimo problemoms, bendradarbiavimui su Lietuvos integracijos į NATO koordinavimo komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Jau pirmuosiuose NATO reikalų komisijos posėdžiuose komisijos narys V. Landsbergis pabrėžė problemas, susijusias su biudžeto lėšomis, skirtomis krašto apsaugai. Tuo metu žiniasklaidoje buvo formuojama nuomonė, kad šiai sričiai skiriama labai daug lėšų, o realiai finansavimas krašto apsaugai buvo sumažintas.

Lietuvos pasirengimo narystei Aljanse klausimai buvo aptariami susitikimuose su aukštais NATO šalių pareigūnais, atvykusiais vizito į Lietuvą. Vienas pirmųjų NATO reikalų komisijos posėdžių buvo skirtas susitikimui su Lietuvos Respublikos misijos prie NATO vadovu ir ambasadoriumi Linu Linkevičiumi. Susitikime pabrėžtas ryšių stiprinimas su NATO priklausančių 19 šalių parlamentariais ir Lietuvos Respublikos įstatymų derinimas su NATO šalių įstatymais, aptarti koordinacinės veiklos aspektai bei narystės NATO veiksmų planas.

1999 m. rugsėjo mėnesį NATO reikalų komisija svarstė Lietuvos integracijos į NATO koordinavimo komisijos prie Lietuvos Vyriausybės patvirtintą Lietuvos pasirengimo narystei programą 1999–2000 metais. Buvo diskutuojama apie Lietuvos mokslo potencialo naudojimo galimybes gynybos srityje, bendro krizių val-

dymo centro kūrimą ir kitais aktualiais klausimais. Daug dėmesio komisija skyrė karinei integracijai į NATO: prioritetų ir finansavimo užtikrinimui, integracijai į NATO įtakos turinčių ilgalaikių valstybinių bei kitokių strateginių nacionalinio saugumo stiprinimo programų sudarymui. Viename posėdyje Lietuvos kariuomenės vadas brg. gen. Jonas Kronkaitis kaip kariuomenės plėtros prioritetus įvardijo efektyvų vadovavimą, naujos kariuomenės struktūros pritaikymą pagal NATO šalių standartus, sisteminių karių švietimą ir mokymą, aprūpinimą, karių gyvenimo sąlygų gerinimą, infrastruktūros vystymą, ginkluotės ir technikos įsigijimą.

Buvo svarstomi klausimai dėl krašto apsaugai numatyto finansavimo (1,5 proc. BVP) sistemos trūkumų bei struktūros, kuri galėtų kontroliuoti lėšų naudojimo efektyvumą. 1999 m. rudenį NATO reikalų komisija pabrėžė visų Lietuvos politinių partijų diskusijų ir apsisprendimo dėl vienos svarbiausių prioritetinių kryptų – krašto apsaugos – finansavimo didinimo svarbą, nusprendė prašyti Finansų ministerijos pateikti planą, kuriame būtų nurodyti krašto apsaugos sistemos finansavimo šaltiniai, užtikrinantys finansavimo didinimą iki 1,7 proc. nuo BVP 2000 m. ir 2 proc. nuo BVP 2001 m., nemažinant finansavimo švietimo, sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos srityse.

NATO reikalų komisijos darbą labai palankiai įvertino Lietuvoje akredituotų NATO valstybių ambasadoriai. Jie buvo kviečiami į komisijos posėdžius ir prašomi apie Seimo NATO reikalų komisijos veiklą informuoti savo šalių parlamentarus. Savo ruožtu jie siūlė skirti didesnę dėmesį visuomenės informavimui, nes parama narystei NATO buvo sumažėjusi. JAV ambasadorius Keithas Smithas patarė iki 2002 m. numatytos NATO plėtros proceso peržiūros Lietuvai susikoncentruoti į prioritetinius projektus, ypač į oro erdvės ir prieštankinę gynybą, kvietė NATO valstybių ambasadorius darniai paremti Lietuvos siekį tapti NATO nare. Komisija veikė iki pat 2008 metų. Ji savo funkcijas tikrai atliko. Beje, tai buvo vienintelė tokio pobūdžio komisija NATO valstybių aspirančių parlamentuose [7]. 1999 m. rugsėjo mėn. Lietuva pristatė NATO pirmąjį pasirengimo narystei metinį planą.

15-ojoje Baltijos Asamblėjos sesijoje, įvykusioje 1999 m. gruodžio 2–4 d. Rygoje, priimtoje rezoliucijoje „*Dėl Baltijos valstybių parlamentų ir JAV Kongreso bendradarbiavimo*“ pabrėžta, kad, remdamasi Lietuvos, Estijos ir Latvijos valstybių bei JAV 1998 m. sausio 16 d. Vašingtone pasirašyta Partnerystės chartija, vadovaudamasi joje skelbiamais valstybių bendradarbiavimo principais, vertindama JAV ir Baltijos valstybių teigiamą bendradarbiavimo plėtrą, atsižvelgdama į ilgalaikę ir reikšmingą JAV Kongreso paramą Baltijos valstybių užsienio politikos siekiams ir pabrėždama bendrų veiksmų būtinybę siekiant Baltijos valstybėms integruotis į tarptautines institucijas, Baltijos Asamblėja siūlo plėtoti reguliarius Baltijos valstybių parlamentų ir JAV Kongreso Atstovų Rūmų Baltų sambūrio ryšius, įkurti bendrą Baltijos Asamblėjos ir JAV Kongreso bendradarbiavimo instituciją [8].

2000 m. vasario 7–9 d. Lietuvoje lankėsi 17 asmenų NATO delegacija. Delegacijos nariai susitiko su Lietuvos Respublikos Prezidentūros, Seimo, Užsienio reikalų ir Krašto apsaugos ministerijų atstovais. NATO ir Lietuvos dvišalėse konsultacijose aptarta, kas nuveikta per metus, Narystės NATO veiksmų planas, planavimo ir peržiūros procesas, Lietuvos dalyvavimas programoje „Partnerystė taikos labui“. NATO štabo atstovai teigiamai įvertino Lietuvos pasirengimo narystei darbo planą.

Į Lietuvą tomis dienomis taip pat atvyko Latvijos ir Estijos pareigūnai. Buvo aptarti daugiašaliai partnerystės tikslai – BALTNET, BALTRON ir BALTBAT plėtra.

NATO delegacijos vizito metu buvo kalbama apie Lietuvai keliamą 71 partnerystės tikslą (septyni susieti su Latvija ir Estija), taip pat aptartas atnaujintų partnerystės tikslų įgyvendinimas. Svečiai susipažino su Lietuvos prioritetais, pažanga mokantis NATO kalbų, mokymų doktrinomis, Krašto apsaugos ministerijos skyrių veikla. Tačiau bene svarbiausia dialogo tema – Narystės veiksmų planas. Su Lietuvą aplankiusia NATO delegacija šalyje viešėjęs NATO generalinio sekretoriaus padėjėjo pavaduotojas Hogeris Pfeifferis pabrėžė: „*Lietuvos narystės veiksmų planas, palyginti su kitų devynių kandidačių planais, atrodo solidžiai.*“

NATO pareigūnai, siekdami padėti šalims kandidatėms, atkreipė jų dėmesį į mažiau sutvarkytas sritis. Visos pareigūnų pastabos turėjo nukreipti darbą reikiama linkme. Atkreipdami dėmesį į logistikos spragas, NATO atstovai pabrėžė, kad šiuo metu Aljanso institucijos šiai sričiai skiria itin daug dėmesio, ji sparčiai tobulinama. Kurdamą ir koordinuodama Krašto apsaugos ministerijos skyrių veiklą, Lietuva turi žinoti, kad lygiuotis reikia ne į esamą NATO šalių logistikos lygį, o į tą, kurį jos pasieks po kelerių metų [9].

2000 m. kovo 30 d. Vilniuje Lietuvos prezidentas V. Adamkus, Estijos prezidentas L. Meris ir Latvijos prezidentė Vaira Vykė-Freiberga aptarė pagrindinius užsienio politikos klausimus: integraciją į europines ir transatlantines struktūras, trišalį ir regioninį bendradarbiavimą, santykius su kaimyninėmis valstybėmis. Prezidentai sutarė, kad Baltijos šalių solidarumas yra ir liks esminiu principu, kuriuo vadovausis Lietuva, Estija ir Latvija, stiprindamos savo tarptautinę padėtį.

Prezidentai pabrėžė, kad trys valstybės siekia bendro tikslo – narystės ES ir NATO. Jie nusprendė, kad kiekvieną šalį kandidatę vertins pagal padarytą pažangą: svarbu siekti šių tikslų individualiai ir suderintais veiksmais. Baltijos šalių prezidentai sutarė, kad sėkmingas trišalis bendradarbiavimas svariai prisideda prie trijų valstybių integracijos į europines bei transatlantines struktūras. Prezidentai pareiškė esantys įsitikinę, kad kitas NATO plėtros etapas turi apimti ir jų valstybes. Jie pabrėžė sėkmingą Lietuvos, Estijos ir Latvijos bendradarbiavimo su JAV plėtojimą sukūrus JAV ir Baltijos šalių partnerystės chartiją, kurią keturi prezidentai pasirašė 1998 metais. Tai bendra partnerių naujos ir giliau integruotos Europos vizija ir tvirta parama Baltijos valstybių narystei Europos ir transatlantinėse struktūrose.

Baltijos šalių prezidentai taip pat aptarė šalių bendradarbiavimą su Rusija ir pritarė intensyvėjančiam ES ir jos narių dalyvavimui Rusijos Federacijos vakarinių regionų socialinės ir ekonominės plėtros projektuose. Trijų valstybių vadovai išreiškė viltį, kad išrinktas naujasis Rusijos Federacijos prezidentas Vladimiras Putinas skatins geros kaimynystės santykius su Lietuva, Estija ir Latvija [10].

2000 m. gegužės 18–19 d. Lietuvos ir Slovėnijos Vyriausybės kartu su Lietuvos ir Slovėnijos Atlanto Sutarties bendrijomis pakvietė NATO ir ES šalių narių bei jų partnerių atstovus, taip pat NATO būstinės (Tarptautinio personalo), ES, Vakarų Europos Sąjungos Sekretoriato ir nevyriausybinių organizacijų atstovus į konferenciją Vilniuje „*NATO vaidmuo besikeičiančioje Europos saugumo aplinkoje*“. Konferenciją pasveikino NATO generalinis sekretorius lordas George'as Robertsonas. Gegužės 19 d. Bulgarijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Rumunijos, Slovakijos, ir Slovėnijos užsienio reikalų ministrai bei Albanijos ir Makedonijos užsienio reikalų viceministrai pasirašė „*Vilniaus pareiškimą*“, kuriame išreiškė solidarumą ir patvirtino įsipareigojimą kartu su Europos valstybėmis, JAV ir Kanada kurti vieningą laisvą Europą, kuri užtikrintų stabilumą ir saugumą XXI amžiuje, taip pat patvirtino pasiryžimą toliau praktiškai ir politiškai gerinti pasirengimą narystei, įgyvendinti Narystės veiksmų planą. Jie taip pat paragino NATO nares pakviesti naujų narių kitame NATO aukščiausio lygio susitikime, kuris numatytas 2002 m. Prahoje. Pareiškimą pasirašiusios valstybės pradėtos vadinti V9 grupe, o jų bendradarbiavimas – „*Vilniaus procesas*“. Šio susitikimo dalyvės, vėliau prisijungus ir Kroatijai, susibūrė į „*Vilniaus dešimtuką*“ [11]. **Tai buvo pirmasis oficialus devynių šalių, siekiančių NATO narystės, atstovų susitikimas.**

2000 m. lapkričio 17 d. Lietuvos prezidento V. Adamkaus dekretu Lietuvos integracijos į NATO vyriausioju koordinatoriumi paskirtas ambasadorius Giedrius Čekuolis.

17-ojoje Baltijos Asamblėjos sesijoje, vykusioje 2000 m. gruodžio 7–9 d. Vilniuje, priimtame *Pareiškime dėl Baltijos valstybių integracijos į NATO*, Baltijos Asamblėja, atsižvelgdama į bendrą Lietuvos, Estijos ir Latvijos tikslą įstoti į NATO, pabrėždama tęstinio ir glaudaus trijų valstybių bendradarbiavimo siekiant tapti Aljanso narėmis svarbą, atsižvelgdama į anksčiau priimtus Baltijos valstybių bendradarbiavimo principus ir suprasdama, kad kiekvienai valstybei, siekiančiai narystės NATO, vienas iš svarbiausių pasirengimo narystei kriterijų yra 1999 m. Vašingtone vykusiame NATO viršūnių susitikime patvirtinto Narystės veiksmų plano in-

dividualus įgyvendinimas, dar kartą patvirtino Lietuvos, Estijos ir Latvijos pasiryžimą skirti reikiamus išteklius ir bendradarbiauti rengiantis narystei NATO. Baltijos Asamblėja pritarė NATO narių valstybių parlamentų ryžtui plėsti NATO ir jų raginimui ne vėliau kaip 2002 m. NATO viršūnių susitikimo metu su kiekviena narystės siekiančia ir Aljanso nustatytus kriterijus atitinkančia demokratine valstybe pradėti derybas dėl stojimo į NATO. Baltijos Asamblėja pabrėžė, kad nedelsiama Lietuvos, Estijos ir Latvijos integracija į NATO tarnaus demokratijos ir saugumo plėtrai Europoje [12].

2000 m. gruodžio 15 d., susitikę Rygoje, trijų Baltijos šalių prezidentai – V. Adamkus, L. Meris ir V. Vykė-Freiberga – aptarė užsienio politikos, taip pat ES bei NATO plėtros, JAV ir Baltijos šalių partnerystės, regioninio ir trišalio bendradarbiavimo klausimus. Aptardami ES plėtrą, prezidentai teigiamai įvertino sėkmingai pasibaigusią tarpvyriausybinių konferencijų Nicoje, skirtą ES institucinės reformos klausimams, ir pabrėžė Prancūzijos vaidmenį jos darbe. Prezidentai išreiškė viltį, kad Latvija, Estija ir Lietuva dalyvaus kituose Europos Parlamento rinkimuose 2004 m., ir pritarė ES iniciatyvai skatinti Švedijos ir Belgijos pirmininkavimo ES laikotarpiu išsamesnes diskusijas apie ES plėtrą ateityje ir įtraukti šalis kandidates į šį dialogą. Prezidentai pritarė sprendimui pakviesti šalis kandidates, baigusias derybas dėl ES narystės, dalyvauti tarpvyriausybiniame konferencijoje 2004 m., o derybų nebaigusias šalis – pakviesti stebėtojų teisėmis.

Prezidentai pakartojo, kad trys Baltijos valstybės siekia bendro tikslo – įstoti į NATO, ir sutarė siekti NATO valstybių narių paramos, kad jų šalys būtų pakviestos stoti jau kitame Aljanso viršūnių susitikime. Trijų valstybių vadovai pabrėžė devynių narystės NATO siekiančių šalių sėkmingą bendradarbiavimą, prasidėjusį Vilniaus konferencijoje, surengtoje 2000 m. gegužės 19 d., ir pritarė būsimam devynių ministrų pirmininkų susitikimui 2001 m. gegužę ir devynių gynybos ministrų susitikimui 2001 m. birželį. Baltijos šalių prezidentai gerai įvertino trišalio bendradarbiavimo gynybos srityje rezultatus ir pabrėžė bendrų karinių projektų, prisidedančių prie šalių gynybos pajėgumų stiprinimo ir euroatlantinio saugumo

didinimo, svarbą. Prezidentai sutarė, kad, 1998 m. Baltijos šalims ir JAV pasirašius Partnerystės chartiją, pradėjo sparčiai plėtoti bendradarbiavimą tarp Latvijos, Estijos, Lietuvos bei JAV ir kad dabartinė JAV vyriausybė itin prisidėjo prie Baltijos valstybių ir JAV partnerystės chartijos rengimo bei jos nuostatų įgyvendinimo. Prezidentai išreiškė įsitikinimą, kad Baltijos valstybių ir JAV partnerystės chartija prisideda prie JAV vaidmens, kuris yra itin svarbus įgyvendinant vieningos ir laisvos Europos kūrimo projektą, stiprinimo Baltijos regione ir Europoje.

Baltijos šalių prezidentai išreiškė pasiryžimą bendradarbiauti su JAV prezidento George'o Walkerio Busho administracija siekiant bendrų tikslų, išdėstytų Baltijos valstybių ir JAV partnerystės chartijoje bei sudarančių neatskiriamą transatlantinės integracijos dalį. Trijų šalių vadovai pasveikino išrinktojo prezidento G. W. Busho ryžtą tęsti NATO plėtrą ir visapusiškai integruoti šalis kandidates į transatlantinės bendrijos ekonomines, politines ir saugumo struktūras, tačiau teigė, kad būtina toliau plėtoti konstruktyvius santykius ir su Rusija, vadovaujantis bendrai išpažįstamomis geros kaimynystės santykių vertybėmis.

Baltijos valstybių prezidentai teigiamai įvertino Šiaurės ir Baltijos valstybių bendradarbiavimo raidą pastaraisiais metais bei sprendimą suteikti jam naujos kokybės pereinant nuo formulės 5+3 prie aštuonių šalių bendradarbiavimo. Jie pritarė Švedijos iniciatyvai paskelbti Baltijos valstybių metus ir pabrėžė, kad šis žingsnis padės sėkmingai įgyvendinti daug svarbių projektų [13].

2001 m. sausio 25 d. Lietuvos Respublikos Prezidento V. Adamkaus dekretu nepaprastąja ir įgaliotąja ambasadore prie NATO ir Vakarų Europos Sąjungos paskirta Gintė Damušis. Sausio 30 d. į Lietuvą atvyko NATO ekspertų darbo grupė. Per keturias dienas trukusį vizitą NATO specialistai siekė išsiaiškinti, koks Lietuvos, norinčios tapti Aljanso nare, pasirengimo lygis. Ekspertų grupė lankėsi svarbiausiuose kariniuose padaliniuose: Divizijos generolo S. Raštikio puskarininkių mokykloje, Regioniniame oro erdvės stebėjimo centre Karmėlavoje, Mokomajame pulke Rukloje, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotajame pėstininkų bata-

lione. Vėliau ši ekspertų grupė susitiko su NATO valstybių ambasadorių atstovais ir Lietuvos krašto apsaugos sistemos delegacija.

Aukštų NATO pareigūnų teigimu, šis vizitas – pirmasis vertinimo susitikimas nuo tada, kai buvo sudarytas Narystės veiksmų planas. Vizito metu neapsiribota karinės gynybos ir karinio pasirengimo lygio tyrimu – domėtasi politine ir ekonomine Lietuvos padėtimi.

Lietuvos pasirengimu narystei NATO buvo domimasi nuolat. Ilgalaikiai šalies planai buvo peržiūrėti kas trejus metus, todėl buvo labai naudinga atsižvelgti į NATO ekspertų pastabas – tai padėjo išvengti galimų klaidų. Grupės vadovo Frenko Bolando nuomone, kol kas Lietuva įgyvendino visus prisiimtus įsipareigojimus, tačiau „*tai nereiškia, kad jūsų šalį lyginsime su kitomis pretendėmis*“. Jis teigė, kad Lietuvos derybininkams, atėjus laikui, bus pateikti tikrai sudėtingi klausimai, o šio vizito ataskaitoje bus užfiksuoti duomenys, ką Lietuva padariusi iki šiol [14].

2001 m. gegužės 10–11 d. įvyko devynių šalių, kandidačių į NATO, premjerų susitikimas Bratislavoje. Susitikimo metu priimta bendra *Deklaracija dėl NATO plėtros*. Prie „Vilniaus proceso“ prisijungė dešimtoji valstybė – Kroatija (taip V9 grupė išaugo į V10).

Siekiant užtikrinti šalies gynybos politikos plėtros tęstinumą, 2001 m. gegužės 23 d. vienuolika Lietuvos parlamentinių partijų (tiek valdančiosios, tiek opozicinės partijos, taip pat kelių mažesnių partijų atstovai) pasirašė susitarimą „*Dėl Lietuvos gynybos politikos 2001–2004 m.*“. Partijos patvirtino, kad „*Lietuvos prioritetas ir ateityje bus dalyvavimas NATO vadovaujamoje bei ES tarptautinėse operacijose, krizių ir konfliktų prevencijoje*“, o gynybos išlaidoms turi būti skiriama stabili suma nuo BVP. „*Lietuvos gynybos išlaidos 2002 m. bus 2 proc. nuo BVP, o 2003–2004 m. šis procentas nebus mažinamas*“, – teigiama susitarime. Pagal jį, siekiant efektyviai panaudoti kariuomenei skirtas lėšas, jos plėtrą numatyta vykdyti pagal nustatytas prioritėtines sritis.

Pagal susitarimą, pagrindiniai kariuomenės plėtros 2001–2004 m. prioritetai yra šie: karių mokymo ir švietimo sistemos tobulinimas, karių tarnybos sąlygų gerinimas, valdymo, kontrolės ir

ryšių sistemos tobulinimas, oro gynybos kūrimas ir plėtra, logistikos sistemos plėtra, ginkluotės ir technikos įsigijimas ir modernizavimas bei gynybos infrastruktūros plėtra.

Susitarimu partijos pritarė nuostatai iki 2006 m. sukurti brigadą, pajėgią veikti kartu su NATO pajėgomis pagal Šiaurės Atlanto sutarties 5-ąjį straipsnį Lietuvoje, o iki 2002 m. sukurti batalioną, gebantį vykdyti bendras su NATO pajėgomis operacijas užsienyje [15].

Iš pastarųjų metų tarptautinių forumų, kuriuose vienaip ar kitaip buvo aptariami Lietuvos pasirengimo tapti gynybinio Šiaurės Atlanto Aljanso nare klausimai, be abejo, Lietuvai reikšmingiausia buvo 2001 m. pavasario (gegužės 27–31 d.) NATO Parlamentinės Asamblėjos¹ sesija Vilniuje. Joje pranešimą skaitė NATO generalinis sekretorius G. Robertsonas. Tai buvo reikšmingiausias tarptautinis politinis įvykis per visą Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpį.

2001 m. gegužės 31 d. NATO Parlamentinės Asamblėjos plenariniame posėdyje buvo priimti du dokumentai: Deklaracija dėl NATO plėtros ir Deklaracija dėl Pietryčių Europos.

NATO Parlamentinės Asamblėjos Deklaracijoje dėl NATO plėtros teigiama: „*Šiaurės Atlanto Taryba raginama ne vėliau kaip per jos viršūnių susitikimą 2002 metais pakviesti dalyvauti derybose dėl stojimo į NATO visas demokratines Europos valstybes, siekiančias*

¹ NATO Parlamentinės Asamblėjos įkūrimo data laikoma 1955 m. liepos 18 d., kada 158 parlamentarai iš 14 Šiaurės Atlanto Aljanso valstybių susirinko Paryžiuje į NATO šalių parlamentų narių konferenciją. Pavadinimas vėliau pakeistas į NATO parlamentarų konferenciją, o 1966 m. – į Šiaurės Atlanto Asamblėją. Nuo 1999 m. birželio 1 d. oficialus šios organizacijos pavadinimas yra **NATO Parlamentinė Asamblėja**. Tai atskira nuo NATO institucija, tačiau ji su Šiaurės Atlanto Aljansu yra susijusi darbo ryšiais. Abi organizacijos nuolat palaiko ryšį, NATO reaguoja į visas NATO Parlamentinės Asamblėjos rekomendacijas ir rezoliucijas. NATO Parlamentinė Asamblėja yra tarpparlamentinis NATO narių forumas, sutelkiantis Europos ir Šiaurės Amerikos įstatymų leidėjus aptarti juos dominančių Aljanso transformacijos ir transatlantinio bendradarbiavimo klausimų. NATO Parlamentinė Asamblėja yra forumas, kuriame NATO valstybių narių, taip pat asocijuotų narių parlamentarai gali keistis nuomonėmis ir idėjomis, ieškoti bendrų sprendimų euroatlantinio saugumo klausimais. Ši Asamblėja didelį dėmesį skiria Aljanso plėtros problemoms, santykiams su Rusija ir Ukraina. 2024 m. NATO Parlamentinė Asamblėja sudarė 281 parlamentarai iš 32 NATO šalių. Tik jie turi turėti balsą teisę priimant NATO Parlamentinės Asamblėjos sprendimus [17].

narystės Aljanse ir atitinkančias narystės NATO kriterijus, nustatytus 1995 m. Aljanso studijoje dėl NATO plėtros. <...>

Asamblėja dar kartą patvirtina kiekvienos demokratinės Europos valstybės teisę siekti narystės NATO – teisę, kurios jokia trečioji šalis negali vetuoti“ [16].

Deklaracijoje dėl Pietryčių Europos pabrėžiama: „Dar kartą patvirtiname savo įsitikinimą, kad remti stabilumą, demokratiją ir pastovų saugumą Pietryčių Europoje yra NATO narių abipus Atlanto pareiga. Mes esame įsipareigoję remti šį procesą parlamentiniu lygiu“ [16].

Kalbėdamas sesijoje, NATO generalinis sekretorius G. Robertsonas daug dėmesio skyrė situacijai Pietryčių Europoje, pabrėžė būtinybę NATO plėtoti gynybos pajėgumus, išsakė savo nuomonę apie Europos saugumo pajėgumų plėtojimą. Jis teigė, kad NATO įsipareigojimas tęsti Aljanso plėtrą tvirtas kaip niekada. Šis procesas padeda ištrinti dirbtinai sukurtas dalijančias linijas – XXI amžiaus Europoje geografinė padėtis negali lemti ateities, ir šiandieninėje Europoje bet kuri demokratinė valstybė turi teisę laisvai pasirinkti savo saugumo struktūras.

Kalbėdamas apie stojimo į NATO kriterijus, NATO generalinis sekretorius lordas G. Robertsonas pabrėžė, kad narystė Aljanse – ne dovana, o didelė atsakomybė. Visiškai suprantama, pasak pareigūno, kad Aljansas, kurio šerdis – gynyba, gali priimti tik tuos naujus narius, kurie turi reikiamą karinį potencialą ir deramą finansavimą. Tačiau Aljansas remiasi ir kitomis vertybėmis [18].

NATO Parlamentinė Asamblėja pagausino Aljanso rėmėjų gretas Lietuvoje [19], sustiprino pačiame Aljanse ryžtą priimti Lietuvą į šią gynybos organizaciją. Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva pateikė dar vieną gerai atliktą „namų darbą“ pakeliui į euroatlantinę sąjungą. Lietuva atsinešė į NATO draugiškų santykių su kaimyninėmis valstybėmis – Lenkija, Rusija ir kitomis, dalyvavimo taikos palaikymo operacijose bei karinėse pratybose patirtį. Tai labai svarbus aspektas. Lietuva sukūrė tvirtą regioninio gynybinio bendradarbiavimo tinklą su daugeliu NATO ir jos partnerių šalių [20].

2001 m. birželio 27–28 d. Lietuvos kariuomenės vado

brg. gen. J. Kronkaičio kvietimu Lietuvoje lankėsi NATO vyriausiasis Jungtinių pajėgų Europoje vadas gen. Josephas W. Ralstonas, kuris vizitavo Baltijos šalis. Į Lietuvą jis atvyko pirmiausia norėdamas geriau susipažinti su šalies karinėmis pajėgomis, jų struktūra, prioritetais ir ištekliais.

Gen. J. W. Ralstono teigimu, Lietuvos kariuomenės vadovybė pasirinko teisingą kelią, investuodama turimus išteklius į žmogų, t. y. kari. Jo nuomone, kario tarnyba priklauso nuo geros savijautos, kurią lemia gyvenimo ir mokymosi sąlygos. Sutvarkius kariuomenės infrastruktūrą, aprūpinimą, pradinį apginklavimą, galima pradėti rūpintis ir aukštesnėmis krašto gynybos technologijomis. Kalbėdamas apie Lietuvos galimybes tapti Aljanso nare, gen. J. W. Ralstonas teigė, kad pirmiausia bus priimtas politinis, tiksliau – geopolitinis, sprendimas [21].

Po JAV prezidento rinkimų daugelis manė, kad naujasis prezidentas G. W. Bushas mažiau dėmesio skirs užsienio politikai, Europos saugumui ir NATO plėtrai. 2001 m. birželio mėn. JAV prezidento G. W. Busho šešių dienų vizitas Europoje parodė, kad JAV pritaria NATO plėtrai į Baltijos šalis 2002 metais. JAV prezidento kalbose išreikšti šios valstybės planai nemažinti savo vaidmens Europoje, o itin geri santykiai su Lenkija ir tvirta parama NATO plėtrai į Rytus leido kalbėti apie didėjančią JAV įtaką Vidurio Europoje. Tačiau naujoji JAV administracija atsisakė po Šaltojo karo pabaigos vyravusio romantizmo santykiuose su Rusija ir turėjo viziją, kaip spręsti naujas tarptautinių santykių problemas: agresyvių politinių režimų metamus iššūkius, ES gynybos identiteto formavimąsi, NATO plėtrą į buvusios Sovietų Sąjungos teritoriją [22].

2001 m. liepos 6 d. Lietuvos kariniu atstovu prie NATO paskirtas plk. Alvydas Kunigėlis. Tą pačią dieną pirmą kartą į Klaipėdos uostą atplaukė aukštos parengties NATO laivų eskadra, kurią sudarė septynios Kanados, Vokietijos, Nyderlandų, Portugalijos, Ispanijos, Jungtinės Karalystės ir JAV fregatos, Norvegijos povandeninis laivas ir Jungtinės Karalystės tanklaivis.

Požiūris į NATO plėtrą po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV pagerėję Rusijos ir Vakarų santykiai pasėjo abejonių dėl NATO plėtros. Po beveik mėnesį trukusio nestabilumo laikotarpio NATO, ypač JAV, vadovai Baltijos valstybėms leido suprasti, kad Varšuvoje pareikštas ryžtas plėsti NATO neblėsta. Ypač svarbiu galima laikyti Sofijoje vykusį „Vilniaus dešimtuko“ šalių: Lietuvos, Latvijos, Estijos, Slovakijos, Kroatijos, Slovėnijos, Rumunijos, Makedonijos, Albanijos ir Bulgarijos – prezidentų, narystės NATO siekiančių valstybių vadovų, susitikimą. **Per susitikimą tiek Aljanso generalinis sekretorius G. Robertsonas, tiek JAV prezidentas G. W. Bushas pareiškė, kad kova su teroristais NATO plėtros neužgoš.**

JAV prezidentas, kreipdamasis į Sofijos susitikimo dalyvius, pažadėjo, kad NATO viršūnių susitikime Prahėje 2002 m. lapkritį bus priimti istoriniai sprendimai dėl Aljanso plėtros į Rytų Europą: „Tame susitikime JAV bus pasirengusios kartu su sąjungininkėmis priimti istorinius sprendimus, padaryti viską, ką galime, kad įgyvendintume vieningos, laisvos ir taikios Europos idėją.“ G. Robertsonas užtikrino, kad plėtros logika yra nepakitusi [23].

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV Lietuvos prezidentas V. Adamkus 2001 m. lapkričio 6 d. Lenkijos iniciatyva Varšuvoje įvykusioje konferencijoje „Kova su terorizmu“ kalbėjo: „Itin svarbu, kad mūsų regionas vieningai ir kaip sąjungininkas veiksmingai prisidėtų prie kovos su terorizmu. Vykdydami dvišales, regionines ir tarptautines iniciatyvas – pavyzdžiui, „Vilniaus dešimtuko“ – įgijome vertingos patirties, kaip sėkmingai spręsti įvairias saugumo problemas. Ja turime aktyviau naudotis <...>. Šiame forume įgyta patirtis bus labai naudinga Lietuvai, kuri po kelių dienų perims vadovavimą Europos Taryboje. Vykdydami šias pareigas, esame pasiryžę, be kita ko, toliau stiprinti mūsų regiono valstybių bendradarbiavimą ir taip prisidėti prie pasaulio kovos su terorizmu.“

Lietuvos prezidentas V. Adamkus išskėlė tris svarbiausius tikslus:

1) kovai su terorizmu būtina sutelkti konkretų turinį ir užtikrinti antiteroristinių priemonių efektyvumą, todėl reikia aiškiai paskirstyti organizacijų Europoje ir visame pasaulyje funkcijas bei pareigas, kad būtų užtikrintas antiteroristinės kampanijos tęstinumas;

2) būtina tobulinti dabartinę teisinę bazę, kad Europos valstybės turėtų daugiau galimybių kartu kovoti su terorizmo keliamomis grėsmėmis;

3) būtina toliau plėtoti ir skatinti įvairių kultūrų bei religijų dialogą;

4) ne mažiau svarbus kovoje su terorizmu yra žmogiškasis matmuo, todėl pritarta šios konferencijos veiksmų plane numatytam siūlymui steigti Pagalbos fondą terorizmo aukoms. V. Adamkus teigė: „*Demokratinis pasaulis turi parodyti solidarumą ir nukentėjusius nuo terorizmo paremti ne tik materialiai, bet ir moraliai. Kita vertus, manau, jog ne mažiau svarbu, kad mūsų šalių žmonės neprarastų vilties įveikti terorizmą. Šioje kovoje mes, šalių vadovai, galėtume aktyviau šalinti esamas kliūtis atviram dialogui ir dar glaudžiau bendradarbiauti. Iš tiesų būtent mumis ir mūsų bendradarbiavimo galia kliaujasi laisvę ir demokratiją mylintys žmonės*“ [24].

Lietuva atsidūrė tarp tų valstybių, kurios po teroro aktų priartėjo prie JAV. Priartėjo ne fiziškai, o psichologiškai, pasiūlydama ne tik moralinę, bet ir praktinę paramą teroro aukoms. 2001 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė pareiškimą „*Dėl teroro veiksmų prieš Jungtines Amerikos Valstijas*“, kuriame pabrėžė: „*Lietuvos Respublikos Seimas, reikšdamas nuoširdžią užuojautą Amerikos tautai, žuvusiųjų artimiesiems, smerkia siaubingus teroro aktus, įvykdytus JAV. Nėra ir negali būti jokio pateisinimo terorizmui, žmonių ir kultūros naikinimui. Šią sunkią Jungtinėms Amerikos Valstijoms valandą mes reiškiamo savo solidarumą*“ [25].

Prezidentas V. Adamkus 2001 m. rugsėjo 14 d. pareiškimė dėl Lietuvos saugumo politikos ir tarptautinės situacijos, susiklosčiusios po teroro aktų JAV, teigė: „*Todėl mūsų valstybė jau dabar privalo būti pasiruošusi kartu su NATO šalimis gintis ir ginti demokratinį pasaulį, veikti kaip Amerikos ir NATO sąjungininkė. Turime įvertinti, kiek iš-*

teklių turime ir galime skirti tokiai gynybai sustiprinti“ [26].

2001 m. rugsėjo 18 d. Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos ir Suomijos vadovai susitiko Taline Estijos prezidento L. Merio kvietimu. L. Meris, V. Adamkus, V. Vykė-Freiberga, A. Kwasniewskis ir Tarja Halonen Taline pasmerkė teroro aktus JAV ir pasisakė už vieningą kovą su terorizmu. Penkiašaliame susitikime aptarta NATO ir ES plėtra, santykiai su kaimyninėmis valstybėmis, regioninis bendradarbiavimas. Penki prezidentai pasirašė bendrą pareiškimą, kuriame ryžtingai pasmerkė barbarišką terorizmo aktą, įvykdytą prieš JAV. Jie išreiškė bendrą nuomonę, kad teroristiniai išpuoliai pasikėsino į visų civilizuotų valstybių laisvę ir teises, pareiškė palaikantys JAV ir patvirtino savo šalių pasiryžimą prisidėti prie kovos su terorizmu [27].

Rugsėjo 18 d. Lietuva pristatė peržiūrėtas karinių pajėgų struktūras susitikime su NATO Vyriausiojo politinio-karinio komiteto nariais. Lietuvos gynybos struktūrų peržiūra įvertinta labai gerai.

2001 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė pareiškimą „*Dėl JAV ir sąjungininkų karinių veiksmų prieš teroristus*“, kuriame pabrėžta: „*Lietuvos Respublikos Seimas, prisimindamas Lietuvos tragišką patirtį prieš 10 metų ir suprasdamas terorizmo bei jį remiančių jėgų keliamą pavojų viso pasaulio žmonėms, palaiko ir remia JAV sąjungininkų karines operacijas, kuriomis siekiama likviduoti pagrindinius terorizmo židinius. Lietuvos Respublikos Seimas tikisi, kad šios operacijos, vengiant nekaltų žmonių aukų, pasieks tikslą – sunaikins tarptautinio terorizmo pamatus ir sukurs sąlygas rimčiai bei civilizuotam valstybių tarpusavio bendravimui*“ [28].

2001 m. lapkričio 19 d. Vilniuje, Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje, buvo atidarytas Tarptautinio saugumo ir NATO informacijos centras, kuris turėjo padėti formuoti teigiamą Lietuvos gyventojų nuomonę apie Aljansą. Centre buvo kaupiama visapusiška informacija apie NATO, skirta supažindinti visuomenę su organizacijos veikla bei jos plėtros problemomis. Renginyje dalyvavęs NATO spaudos atstovas Baltijos šalims Peteris Lunakas pasidžiaugė, kad Lietuvos stojimui į NATO pritarė 63 proc. šalies gyventojų. Pasak NATO atstovo, Tarptautinio saugumo ir NATO informacijos

centro įkūrimas yra svarbus laimėjimas, nes informacijos svarba tarptautiniam ir nacionaliniam saugumui nuolat didėja.

Tarptautinio saugumo ir NATO informacijos centras įkurtas Atlanto sutarties Lietuvos bendrijos (LATA) ir Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos iniciatyva. Įgyvendinant šį projektą prisidėjo Čekijos, Kanados, Norvegijos, Turkijos, Danijos, JAV diplomatinės atstovybės Lietuvoje bei Užsienio reikalų ministerija [29].

19-ojoje Baltijos Asamblėjos sesijoje, vykusioje 2001 m. gruodžio 13–15 d. Taline, buvo svarstomos regiono saugumo ir ateities, ES ir informacijos technologijų, jūrinio turizmo problemos. Svarstant regiono saugumo problemas, Estijos gynybos ministerijos generalinis sekretorius Indrekas Kannikas pabrėžė, kad per pastaruosius ketverius metus Baltijos šalys ėmė pirmauti tarp visų kandidačių į NATO, o geras Baltijos šalių karinis bendradarbiavimas – viena iš integracijos į NATO prielaidų. Jis teigė, kad, tapus NATO narėmis, Baltijos šalių abipusis bendradarbiavimas bus labai svarbus, nes Aljanso veikla yra pagrįsta daugiašaliu požiūriu, taip pat svarbu, kad, įstojus į NATO, Baltijos šalių bendradarbiavimas vyks platesniame kontekste. Visi tokio bendradarbiavimo projektai pagrįsti NATO standartais, tad bendradarbiavimas ne tik naudingas, bet ir būtinas. Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius teigė, kad Baltijos šalys pasiekė galutinę lemiamą integracijos į ES ir NATO fazę. Jis pabrėžė, kad NATO yra pagrindinis saugumo kūrimo veiksnys euroatlantinėje zonoje, įskaitant Baltijos jūros regioną, o po ES ir NATO plėtros Baltijos regionas taps pagrindiniu Šiaurės regiono stabilumo segmentu Europos saugumo zonoje. Be to, Baltijos šalys pasiekė didelę trišalio karinio bendradarbiavimo pažangą. L. Linkevičius priminė, kad Baltijos šalių karinis bendradarbiavimas dažnai minimas kaip sritis, kurioje visos trys šalys pasiekė didžiausią pažangą, palaikydamos trišalius santykius po nepriklausomybės atkūrimo. Latvijos gynybos ministras Girtas Valdis Kristovskis pabrėžė, kad stabilumas, saugumas ir visiškas tautos išlikimo užtikrinimas Latvijai buvo ir yra prioritetai, be to, integracija į NATO ir ES – pagrindiniai ir negrįžtami tikslai Latvijos užsienio ir saugumo politikoje. Latvija, kaip valstybė kandidatė

į NATO, padeda siekti bendrųjų NATO tikslų, pavyzdžiui, dalyvaujama NATO vadovaujamose taikos palaikymo operacijose, kovoje su terorizmu ir pan. Jis atkreipė dėmesį, kad pirmaujančios NATO valstybės narės parodė paramą Baltijos šalių integracijai į Aljansą visų pirma pabrėždamos būtinybę priimti visas tris kartu. Latvijos gynybos ministras teigė, kad Baltijos šalių karinis bendradarbiavimas yra prielaida įstoti į NATO. Jo įsitikinimu, Baltijos šalys turėtų prisidėti prie saugumo ir stabilumo mūsų regione didinimo [30].

2001 m. gruodžio 17–20 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius Briuselyje dalyvavo NATO Euroatlantinės partnerystės tarybos gynybos ministrų susitikime: 46 valstybių gynybos ministrai diskutavo apie tuo metu vykdomą tarptautinę antiteroristinę kampaniją, taip pat apie kiekvienos šalies indėlio ir kolektyvinių pastangų svarbą. Kalbėdamas krašto apsaugos ministras L. Linkevičius pabrėžė, kad Lietuva parengė nacionalinę kovos su terorizmu programą, pateikė galimos paramos pasiūlymą dalyvauti šiuo metu JAV vadovaujamoje operacijoje. Dvi Lietuvos karo medikų komandos, aprūpintos reikalinga įranga ir medikamentais, jau buvo pasirengusios prisijungti prie Čekijos karo medikų vykti su humanitarine misija į Afganistano regioną. Vizito metu L. Linkevičius su Graikijos gynybos ministru Yannu Papantoniou pasirašė dvišalį susitarimą dėl karinio bendradarbiavimo. Iš 19 NATO šalių Lietuva dar nebuvo pasirašiusi tokių susitarimų tik su Portugalija, Liuksemburgu ir Islandija. Briuselyje L. Linkevičius ir Rumunijos gynybos ministras Ioanas Mircea Pascu pasirašė susitarimą dėl išlaptintos karinės informacijos apsaugos [31].

2001 m. gruodžio 17 d. Krašto apsaugos ministerijoje buvo pasirašyta tarpvyriausybė Lietuvos ir JAV sutartis dėl modernios prieštankinės ginkluotės įsigijimo. Lietuvos Vyriausybės vardu dokumentą pasirašė krašto apsaugos ministras L. Linkevičius. Už 38,5 mln. litų Lietuva suplanavo įsigyti vidutinio nuotolio prieštankinių valdomų sistemų „Javelin“. Vadovaujantis sutartimi, ginkluotę buvo numatyta pristatyti iki 2004 m., tačiau JAV vyriausybė sutiko ieškoti galimybių, kad Lietuvai reikalingos prieštankinės sistemos „Javelin“ būtų pristatytos iki 2002 m. spa-

lio mėnesio. Iki šio termino Lietuva buvo įsipareigojusi parengti NATO standartus atitinkantį Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotąjį pėstininkų batalioną. Pasirašant sutartį dalyvavo JAV ambasadorius Johnas Tefftas, Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis, JAV kariuomenės pagalbos saugumo reikalams vadovybės (angl. *United States Army Security Assistance Command*) vadas gen. mjr. Bruce'as Scottas ir prieštankines sistemas „Javelin“ gaminančios bendrovės „Lockheed Martin“ prezidentas Michaelas Cripsas [32].

Lietuvos Respublikos Seimas, remdamasis savo 2001 m. rugsėjo 12 d. pareiškimu „*Dėl teroro veiksmų prieš Jungtines Amerikos Vals-tijas*“, spalio 9 d. paskelbė kitą pareiškimą „*Dėl JAV ir sąjungininkų karinių veiksmų prieš teroristus*“ ir, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos tarptautinių operacijų, karinių pratybų ir kitų renginių įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi ir 7 straipsnio 1 dalimi, nutarė 2001 m. gruodžio 21 d. išsiųsti iki 12 Lietuvos karo medikų dalyvauti tarptautinėse operacijose „Tvirta taika“ (angl. „*Enduring Freedom*“) Centrinės ir Pietų Azijos regione 6 mėnesiams nuo NATO ar jos narių kvietimo dalyvauti operacijose gavimo dienos [33].

2002 m. pradžioje NATO narė Danija pakvietė Lietuvą, Latviją ir Estiją siųsti į Kirgiziją po 10 karių į bendrą dalinį, kuriam vadovautų danų kariškiai. 2002 m. vasario 6 d. Kopenhagoje krašto apsaugos ministras L. Linkevičius ir Danijos gynybos ministras Svendu Aage Jensby aptarė klausimus, susijusius su Lietuvos karių dalyvavimu antiteroristinėje kampanijoje. Kovo viduryje Danija planavo pradėti Lietuvos, Latvijos ir Estijos karių, dalyvaujančių antiteroristinėje kampanijoje, mokymus [34].

Lietuva, įgyvendindama 2001 m. rugsėjo mėn. patvirtintas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas kovai su terorizmu, numatė vidutinės trukmės ir ilgalaikės veiklos kryptis kovoje su terorizmu bei konkrečias antiteroristines priemones. Kovos su terorizmu strategijoje labai svarbi prevencijos reikšmė. Lietuvos ir tarptautinės bendrijos prioritetu tapo teisinių aktų bei procedūrų peržiūra, siekiant užkardyti visas teroristinių organizacijų finansavimo galimybes [35].

Po rugsėjo 11 d. teroro išpuolių prieš JAV Lietuva aktyviai dalyvavo Tarptautinės koalicijos prieš terorizmą veikloje. Lietuva, kaip JAV ir NATO sąjungininkė, palaikė NATO 5-ojo straipsnio dėl kolektyvinės gynybos taikymą ir leido pasinaudoti oro erdve JAV vyriausybinių orlaivių skrydžiams.

Paaiškėjo, kad teroristų išpuoliai rugsėjo 11-ąją Niu Jorke ir Vašingtone nesustabdė NATO plėtros proceso. Priešingai, jie įtikino daugelį Aljanso pareigūnų, kad reikia šį procesą spartinti. Kalbėdami, kad visos šalys kandidatės turi pelnyti narystės teisę, NATO pareigūnai bene dažniausiai kaip pavyzdį minėjo Lietuvą. 2002 m. sausio 17–18 d. Lietuvos prezidento V. Adamkaus vizitas JAV dar labiau sustiprino šią nuostatą [36].

2002 m. sausio 15 d. Rygoje surengtame trišaliame Lietuvos, Latvijos ir Estijos prezidentų susitikime buvo aptarti integracijos klausimai, pasikeista nuomonėmis apie bendrą infrastruktūros projektų plėtros galimybes. Susitikimo dalyviai kalbėjo apie geležinkelių sistemos ir „Via Balticos“ projektus. Sutarta, kad šie klausimai bus aptarti kovo mėnesį vyksiančiame trijų Baltijos valstybių vadovų susitikime, kuriame ketino dalyvauti ir Lenkijos prezidentas A. Kwasniewskis [37]. Taip pat įvyko atskiri Lietuvos prezidento V. Adamkaus pokalbiai su Latvijos prezidente V. Vyke-Freiberga ir Estijos prezidentu Arnoldu Ruuteliu.

Lietuvos prezidento V. Adamkaus susitikimas su JAV prezidentu G. W. Bushu 2002 m. sausio 17 d. buvo dar vienas įrodymas, kad Lietuvos siekis sulaukė pasaulio supervalstybės lyderio paramos. „Jeigu kuri šalis ir verta būti pakviesta į NATO – tai Lietuva“, – Baltųjų rūmų Ovaliajame kabinete priėmęs Lietuvos prezidentą V. Adamkų, pasakė G. W. Bushas. Pokalbio metu buvo aptarti integracijos į NATO, dvišalių ryšių, santykių su kaimyninėmis valstybėmis klausimai. G. W. Bushas teigė, kad Lietuvos pastangos integruotis į NATO yra matomos ir vertinamos. JAV vadovas pakartojo remiąs NATO plėtrą ir pavadino Lietuvą narystės Aljanse siekiančių šalių lydere. G. W. Bushas pabrėžė, kad visos valstybės, siekiančios tapti NATO narėmis, turėtų ir toliau ruoštis, nes sprendimus dėl plėtros nulems tik jų pasirengimas.

Prezidentas V. Adamkus sakė, kad Lietuva atsakingai rengiasi priiimti narystės NATO įsipareigojimus ir tikisi šiais metais sulaukti kvietimo prisijungti prie Aljanso. V. Adamkus pakartojo, kad Lietuva remia JAV suburtos antiteroristinės koalicijos pastangas įveikti terorizmą, ir teigė, kad Lietuva jau dabar veikia kaip NATO partnerė. G. W. Bushas padėkojo Lietuvai už paramą kovoje su terorizmu ir aktyvų dalyvavimą taikos palaikymo operacijose Balkanuose. JAV vadovas ragino tęsti narystei NATO reikalingas reformas. Aptariant tolesnę JAV ir Lietuvos dvišalių santykių plėtrą, G. W. Bushas pabrėžė, kad ypač svarbu gerinti investicinį klimatą šalyje [38]. Vis dėlto po Lietuvai skirtų pagyrų G. W. Bushas išpėjo, kad iš anksto nieko negalima vertinti kaip jau įvykusio dalyko.

„JAV prezidentas aiškiai pasakė, kad įstojimas į NATO priklauso nuo valstybių pasiruošimo, labai gerai vertino Lietuvos pasirengimą, bet kartu prašė perduoti NATO narėmis norinčioms tapti kaimynėms, ir ne tik joms, jog niekas negali tikėtis specialių privilegijų arba net įvažiuoti į Aljansą ant kieno nors skverny“, – „Lietuvos rytui“ po susitikimo sakė Lietuvos prezidentas V. Adamkus.

Diplomatai šį susitikimą pavadino istoriniu, nes dvišalis Lietuvos ir JAV vadovų susitikimas Baltuosiuose rūmuose buvo surengtas pirmą kartą. V. Adamkus pakvietė G. W. Bushą apsilankyti Lietuvoje. Iki šiol į Lietuvą nebuvo atvykęs nė vienas JAV prezidentas.

Vašingtone viešėjęs Lietuvos prezidentas V. Adamkus 2002 m. sausio 18 d. su JAV gynybos sekretoriaus pavaduotoju Paulu Wolfowitzu aptarė integraciją į NATO ir Lietuvos dalyvavimą antiteroristinėje koalicijoje [39].

2002 m. sausio 30 d. Baltijos šalių visuomeninės organizacijos, remiančios savo šalių siekį tapti NATO narėmis: Latvijos transatlantinė organizacija (LATO), Lietuvos Atlanto sutarties asociacija (LATA) ir Estijos Atlanto sutarties asociacija (EATA), Rygoje įkūrė bendrą organizaciją – Baltijos šalių Atlanto sutarties asociaciją.

Baltijos organizacijos ir tyrimo institutai susitarė, padedant Danijos Atlanto sutarties asociacijai (DATA), rengti bendras disku-

sijas, teikti Baltijos šalių gyventojams daugiau žinių taikos ir gynybos klausimais. Iki lapkritį numatyto Prahoje surengti baigiamojo NATO viršūnių susitikimo, kuriame, kaip tikėjosi Baltijos šalys, jos bus pakviestos tapti naujomis Aljanso narėmis, regiono organizacijos ir tyrimo institutai planavo surengti daug renginių jaunimui ir tautinėms mažumoms. Įgyvendinant šį projektą, suplanuota išleisti brošiūrą NATO klausimais, surengti seminarą jaunimui „Baltijos vasara 2002“ ir seminarus mokytojams, taip pat balandžio 4 d. visoje trijose Baltijos šalyse paminėti NATO metines [40].

Lietuvos pasiruošimas NATO viršūnių susitikimui Prahoje

2002 m. vasario 22 d. Lietuvoje lankėsi NATO generalinis sekretorius G. Robertsonas. Tai buvo paskutinis vizitų į šalis kandidatės ciklas prieš NATO viršūnių susitikimą Prahoje. G. Robertsonas Vilniuje susitiko su Lietuvos prezidentu V. Adamkumi, Seimo pirmininku Artūru Paulausku, ministru pirmininku Algirdu Mykolu Brazausku, krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi, Seimo nariais.

Po susitikimo su V. Adamkumi G. Robertsonas sakė, kad Lietuva eina teisingu keliu į NATO, bet dar nepasiekė tikslo. Jo teigimu, dar nepriimti sprendimai, kurias konkrečiai šalis kviešti į Aljansą. Be to, jis pabrėžė, kad „*niekas negaus kvietimo už dyką*“. Pasak NATO generalinio sekretoriaus, Lietuva ir kitos 9 narystės NATO siekiančios valstybės turi daug ką nuveikti, kad jų pastangas vainikuotų sėkmė ir jos taptų gynybinio Aljanso narėmis. „*Aš atvykau čia be jokių garantijų, bet su padrąsinimu. Jūs daug padarėte, bet nemažai dar liko padaryti, todėl neišleiskite iš akių šio tikslo iki pat paskutinės dienos. Tikiuosi, kad jūsų viltys bus pateisintos*, – sakė NATO generalinis sekretorius. – *Galiu tvirtai ir atvirai pasakyti, kad nepriimta sprendimų ir dar neapsispręsta dėl tolesnės NATO plėtros. Tai įvyks tada, kai baigsis prasidėjęs 19 NATO valstybių narių susitikimų procesas ir bus priimtas Europai istorinis sprendimas.*“

Aljanso vadovas taip pat pabrėžė, kad NATO nariams svarbūs tiek kariniai, tiek politiniai kriterijai. NATO vadovas gyrė Lietuvos

santykius su Rusija, ypač Kaliningrado sritimi.

Po 2001 m. rudenį JAV įvykdytų teroro aktų ir Azijoje prasi-
dėjusios kampanijos NATO ir Rusijos santykiai pasikeitė. Aljan-
so šalys, siekdamos bendradarbiavimo su Rusija, diskutavo, kiek
ši šalis gali turėti įtakos NATO sprendimams. Aljanso kandidatės
taip pat nuogaštavo, ar Rusija neįgis veto teisės dėl NATO plėtros.
G. Robertsono teigimu, „*plėtojant naujuosius santykius tarp NATO
ir Rusijos, nėra daroma jokių kompromisų. Sprendimą, kurį priimsi-
me, priimsime mes, ir jį priimsime savarankiškai*“, – pabrėžė G. Ro-
bertsonas [41].

2002 m. vasario 26–27 d. Lietuvoje lankėsi JAV delegacija, vado-
vaujama JAV ambasadoriaus prie NATO Nicko Burnso. JAV atsto-
vai Vilniuje susitiko su Lietuvos prezidentu V. Adamkumi, Seimo
pirmininku A. Paulausku, premjeru A. Brazausku, krašto apsaugos
ministru L. Linkevičiumi, užsienio reikalų ministru Antanu Valio-
niu ir kitais už šalies integraciją į NATO atsakingais pareigūnais.

N. Burnso vadovaujama delegacija lankė narystės NATO sie-
kiančias šalis. Vizitų tikslas – susipažinti su naujausiais šalių kan-
didatų pasiekimais įgyvendinant Narystės veiksmų planą ir aptarti
reformų prioritetus bei geriausius išteklių naudojimo būdus ruo-
šiantis NATO viršūnių susitikimui Prahoje 2002 m. lapkritį, ku-
riame turėjo būti priimtas sprendimas dėl tolesnės Aljanso plėtros.

„*Lietuva įdėjo labai daug pastangų, kad taptų gera NATO šalių
drauge. Jūs palaikėte NATO operacijas Balkanuose, remiate antitero-
ristinę kampaniją, daug nuveikėte reformuojant kariuomenę*“, – gyrė
Lietuvą N. Burnsas. Po šio susitikimo premjeras A. Brazauskas tei-
gė išgirdęs tai, ką jau ne kartą yra girdėjęs, – kad Lietuva yra viena
geriausiai pasirengusių valstybių tarp visų naujųjų NATO kandida-
čių [42].

2002 m. kovo 4–8 d. Vilniuje lankėsi aukšti NATO pareigūnai.
Jie susipažino su Lietuvos pažanga siekiant narystės Aljanse. NATO
Gynybos politikos ir pajėgų planavimo direktorato Pajėgų plana-
vimo skyriaus direktorius Frankas Bolandas, NATO generalinio
sekretoriaus pavaduotojas gynybos politikai ir operacijoms dr. Ed-
garas Buckley bei kiti ekspertai vertino Lietuvos pažangą, padarytą

nuo 2001 m. rudens siekiant narystės Aljanse. Taip pat buvo aptartas tarptautinis karinis bendradarbiavimas ir dalyvavimas tarptautinėse operacijose, Lietuvos gynybos reforma bei Planavimo ir peržiūros proceso programa.

Tai buvo trečias ir paskutinis Lietuvos ginkluotųjų pajėgų reformos įvertinimas prieš NATO viršūnių susitikimą Prahoje 2002 m. lapkričio mėnesį. Vilniuje viešėjusi NATO ekspertų grupė NATO kariniam komitetui pateikė išvadas, kaip Lietuva vykdo įsipareigojimus, numatytus Planavimo ir peržiūros proceso apžvalgoje bei programoje „Partnerystė taikos labui“. Posėdyje buvo teigiamai įvertinta vykdoma ginkluotųjų pajėgų reforma, kuria siekta kurti mobilias, gerai ginkluotas ir greitai perdislokuojamas pajėgas, gebančias veikti kartu su NATO padaliniais. Lietuva buvo raginama tęsti pradėtą struktūrinę kariuomenės pertvarką, toliau atnaujinti ir modernizuoti ginkluotę, nuolatos peržiūrėti savo įstatymus, kad šie nesikirstų su Aljanso teisinėmis nuostatomis. Komiteto posėdyje konstatuota, kad Lietuva pasirinko teisingą kryptį, vedančią link NATO šalims taikomų kriterijų gynybos srityje [43].

Lietuva siekė su visomis NATO valstybėmis pasirašyti sutartis, susijusias su išlaptintos informacijos perdavimu. Pasirašiusios sutartį šalys įsipareigojo imtis visų reikiamų veiksmų, kad būtų apsaugota gaunama informacija, sutartys, dokumentų vertimas, dauginimas, naikinimas ir pan. 2002 m. Lietuva buvo sudariusi sutartis dėl išlaptintos informacijos su Vokietija, Estija, Latvija, Čekija, NATO ir Vakarų Europos Sąjunga, o su JAV, Lenkija ir Rumunija – tik dėl išlaptintos karinės informacijos. Tuo metu Krašto apsaugos ministerija kartu su užsienio partneriais rengė sutartis su Švedija, Didžiąja Britanija ir Prancūzija. Ministerija buvo parengusi sutarties projektą, kuriam dar turėjo pritarti Vyriausybė [44].

Vyko nuolatiniai Lietuvos Vyriausybės atstovų, karinių ir kitų sričių specialistų vizitai į NATO būstinę, į NATO Politinio karinio valdymo komiteto ir kitų institucijų posėdžius, pasitarimus, susitikimus, konferencijas, seminarus ir kitus renginius, kur buvo aptariamos taikos palaikymo operacijos, svarstomi ekspertų pareng-

ti dokumentai apie Lietuvos pasirengimą narystei NATO gynybos srityje, NATO Civilinės saugos komiteto Civilinių komunikacijų planavimo komiteto veikla, taip pat valstybių pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms tam tikroje aplinkoje, NATO ir partnerių šalių ryšiai bei kiti aktualūs klausimai. Toliau apžvelgiami svarbiausi susitikimai ir kiti renginiai.

2002 m. kovo 18 d. Briuselyje Lietuvos krašto apsaugos ministerijos delegacija, vadovaujama viceministro Povilo Malakausko, dalyvavo NATO Politinio karinio valdymo komiteto posėdyje, kuriame buvo svarstomas ekspertų parengtas dokumentas apie Lietuvos pasirengimą narystei NATO gynybos srityje. Posėdyje teigiamai įvertinta vykdoma ginkluotųjų pajėgų reforma. Lietuva buvo raginama tęsti pradėtą struktūrinę kariuomenės pertvarką, toliau atnaujinti ir modernizuoti ginkluotę, nuolatos peržiūrėti savo įstatymus, kad jie nesikirstų su Aljanso teisinėmis nuostatomis [45].

Kovo 22 d. Lietuvos prezidentas V. Adamkus priėmė į Vilnių atvykusius Latvijos, Estijos ir Lenkijos prezidentus – V. Vykę-Freibergą, A. Ruutelį ir A. Kwasniewskį. Šalių vadovai aptarė Baltijos šalių pasirengimą tapti NATO ir ES narėmis, kovą su tarptautiniu terorizmu, infrastruktūros plėtros projektus, santykius su kaimyninėmis valstybėmis. Prezidentas V. Adamkus sakė vertinąs šį susitikimą kaip Lenkijos, NATO narės, solidarumo su Baltijos valstybėmis ženklą. Šalies vadovas padėkojo A. Kwasniewskiui už nuolatinę Lenkijos paramą Lietuvos euroatlantinės integracijos siekiams.

Baltijos šalių vadovai užtikrino, kad iki Prahos viršūnių susitikimo Lietuva, Latvija ir Estija negailės pastangų tęsti modernizavimo reformas. V. Adamkus teigė, kad tvirtą Lietuvos pasiryžimą tapti Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos nare liudija ir vykdomas šalies politinių partijų susitarimas skirti krašto apsaugai 2 proc. nuo BVP.

Aptardami integracijos į ES klausimus, valstybių vadovai sutarė, kad būtina nuolatos keistis informacija, rengti tarpusavio konsultacijas ir bendrus regioninius projektus transporto, energetikos ir aplinkosaugos srityse. Pokalbio metu taip pat pabrėžta transporto infrastruktūros gerinimo svarba. Prezidentai sutarė, kad Balti-

jos valstybės ir Lenkija turėtų kuo greičiau suderinti pozicijas dėl greitkelio ir geležinkelio linijos Talinas–Varšuva modernizavimo ir parengti bendrus projektus [46].

JAV siekė kuo drąsesnės NATO plėtros per 2002 m. lapkričio mėn. vykiantį viršūnių susitikimą – tai 2002 m. kovo 25 d. Bukarešte šalių atstovams, tarp jų Lietuvos premjerui A. Brazauskui, sakė JAV valstybės sekretoriaus pavaduotojas Richardas Armitage'as. Į dviejų dienų susitikimą Rumunijos sostinėje susirinko devynių oficialių kandidačių į NATO: Lietuvos, Latvijos, Estijos, Slovakijos, Slovėnijos, Rumunijos, Bulgarijos, Makedonijos ir Albanijos – premjerai bei Kroatijos vyriausybės vadovas.

Premjeras A. Brazauskas, sakydamas kalbą Bukarešte vykusios šalių, priklausančių „Vilniaus dešimtukui“, konferencijos dalyviams, tvirtino, kad Lietuva, gavusi kvietimą į NATO, toliau tęs reformas ir pasirengimo narystei darbus, siekdama tapti visateise Aljanso nare, vykdydys išipareigojimus.

Antrosios dienos posėdyje „NATO adaptacija: būsimųjų narių nuomonės. Kelias į Prahą ir toliau“ ne kartą buvo pabrėžta kovos su terorizmu reikšmė. Lietuvos premjeras A. Brazauskas, sakydamas kalbą, irgi ją akcentavo. Jis teigė, kad būtent Rugsėjo 11-osios įvykiai parodė, jog gerai koordinuota tarptautinė reakcija yra vienintelis būdas veiksmingai užtikrinti saugumą šiandienos pasaulyje. „Šiuo metu Lietuva nemato tiesioginių karinių grėsmių nacionaliniam saugumui, tačiau tai nereiškia, kad turime likti pasyvūs vykstančių procesų stebėtojai. Toliau prisidėsime prie taikos palaikymo operacijų Balkanuose, antiteroristinės kampanijos Afganistane, toliau tęsime demokratines ir rinkos reformas savo šalyje bei aktyviai dirbsime savo gynybinių pajėgų vystymo srityse“, – kalbėjo A. Brazauskas. Lietuvos premjeras taip pat pareiškė solidarumą ir pasisakydamas už NATO plėtrą į Pietryčių Europą. A. Brazauskas pabrėžė ir NATO santykių su Rusija reikšmę. Jis kalbėjo, kad šie santykiai įžengė į kokybiškai naują lygį.

Posėdžio pradžioje kalbėjęs JAV valstybės sekretoriaus pavaduotojas R. Armitage'as pabrėžė, kad ir po NATO viršūnių susitikimo, kuriame gali būti išdalyti kvietimai į Aljansą, reikia tęsti

investicijas į gynybos sistemų stiprinimą [47].

2002 m. kovo 26 d. Bukarešte „Vilniaus dešimtuko“ šalys: Albanija, Bulgarija, Kroatija, Estija, Latvija, Lietuva, Makedonija, Rumunija, Slovakija ir Slovėnija – priėmė bendrą deklaraciją, kuria dar kartą patvirtino siekį tapti NATO narėmis. Deklaracijoje pabrėžiama, kad „Vilniaus dešimtukas“ tapo regiono bendradarbiavimo ir integracijos varikliu. *„Nuo Baltijos iki pat Juodosios jūros mes sau iškėlėme tikslą veikti išvien kaip sąjungininkės de facto – viena kitos bei tų Vakarų institucijų, prie kurių mes siekiame prisijungti, atžvilgiu“*, – skelbiama deklaracijoje. Kandidatės į NATO išreiškė įsitikinimą, kad jų pakvietimas sustiprins NATO pamatą ir gebėjimą susidoroti su ateityje laukiančiais išbandymais [48].

Narystės NATO siekianti Lietuva per pastaruosius dvejus metus padarė didelę pažangą pertvarkydama ginkluotąsias pajėgas. Tokį įvertinimą 2002 m. kovo 26 d. laiške krašto apsaugos ministrui L. Linkevičiui pateikė NATO generalinis sekretorius G. Robertsonas. *„Jūsų sėkmė kuriant efektyvias, valdomas ir tinkamai finansuojamas ginkluotąsias pajėgas yra labai svarbi, kai iki NATO viršūnių susitikimo Prahoje liko mažiau negu metai“*, – pabrėžiama laiške, atsiųstame praėjus mėnesiui po G. Robertsono vizito Vilniuje.

Aljanso vadovas priminė, kad yra svarbu ginkluotųjų pajėgų struktūroms skirti tinkamą finansavimą. G. Robertsonas itin sveikintinu dalyku pavadino Lietuvos parlamentinių partijų susitarimą dėl gynybos politikos, kuriame krašto gynybos reikmėms iki 2004 m. numatoma kasmet skirti 2 proc. nuo BVP. NATO generalinis sekretorius išreiškė viltį, kad Seimas įvertins akivaizdžią tokio finansavimo naudą ir pratęs šį susitarimą [49].

Lietuvos ambasadorė prie NATO Gintė Damušis 2002 m. balandžio mėn. vyriausiajam Aljanso pajėgų Europoje vadui Josephui W. Ralstonui pristatė Lietuvos iniciatyvą pasiūlyti pagalbą Kaukazo ir Vidurio Azijos valstybėms plėtojant tarpusavio karinį bendradarbiavimą ir ryšius su NATO. Lietuva reikalingą patirtį sukaupė bendradarbiaudama gynybos srityje su Latvija ir Estija, dalyvaujama NATO taikos partnerystės programose ir taikos palaikymo operacijose Balkanuose [50].

2002 m. balandžio 4 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtoje rezoliucijoje „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Šiaurės Atlanto aljanso svarbiausio etapo“ teigiama:

„Artėjant svarbiausiam etapui mūsų krašto kelyje į narystę Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje, Lietuvos Respublikos Seimas, remdamas ir vertindamas nuoseklias ilgametes Lietuvos pastangas tapti visateise NATO nare ir matydamas NATO šalių apsisprendimą toliau plėsti Aljansą, kviečia visas valstybės institucijas ir Lietuvos visuomenę susitelkti šiam tikslui ir įsipareigoja padaryti viską, kad Lietuva išlaikytų pirmaujančios kandidatės tapti NATO nare statusą. Todėl, remdamasis politinių partijų 2001 m. gegužės 23 d. pasirašytu susitarimu dėl Lietuvos gynybos politikos 2001–2004 metais, Seimas palaikys nuoseklią bei sistemingą Lietuvos kariuomenės plėtrą ir kartu kreips ypatingą dėmesį į šiuos nekarinius narystės kriterijus <...>.

<...> Ypač svarbu nuolat informuoti visuomenę ir stiprinti visuomenės atsparumą dezinformacijai. Seimas kviečia visas NATO narystę palaikančias ir atitinkamas deklaracijas pasirašiusias politines partijas, jų atstovus Seime, Vyriausybės narius, savivaldybes aktyviai ir vieningai dirbti, kad visuomenė būtų visapusiškai supažindinta su narystės NATO svarba tiek valstybės raidai, tiek saugiam kiekvieno žmogaus ir ateities kartų gyvenimui“ [51].

Balandžio 24 d. Vilniuje viešėjęs NATO pajėgų Europoje vyriausiasis vadas gen. J. W. Ralstonas susitikime su krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi svarbiu Lietuvos žingsniu pavadino neseniai priimtą *Nacionalinio saugumo strategiją*. Generolas prisiminė savo vizitą į Vilnių prieš metus ir pastebėjo, kad per tą laiką buvo įvykdyti prisiimti įsipareigojimai. Pasak gen. J. W. Ralstono, įvykiai pasaulyje liudija, kad negalima numatyti visų grėsmių, todėl verta formuoti gerai parengtas, kintančioje situacijoje gebančias veikti karines pajėgas.

Aukštų NATO vadų vizitai į Lietuvą padažnėjo nuo 1998 m., kai Baltijos šalys pradėjo aktyviai reformuoti savo karines pajėgas, atsižvelgdamos į NATO valstybių karinius standartus. Lietuva tuo metu patvirtino 10 metų karinių pajėgų vystymo planą ir nustatė prioritetus.

Jungtinių pajėgų vadovybės Europoje tikslas – užtikrinti taiką ir teritorinį vientisumą NATO šalyse. Kas pusmetį NATO Karinio komiteto organizuojamuose pasitarimuose buvo apžvelgiama bendra saugumo situacija pasaulyje, pateikiama naujausia informacija apie padėtį didelės įtampos ar konfliktuojančiuose regionuose, aptariami Standartizacijos sutarties (STANAG) įgyvendinimo procesai narystės NATO siekiančiose šalyse [52].

2002 m. gegužės 14–16 d. Reikjavike, Islandijoje, įvyko NATO ir Euroatlantinės partnerystės tarybos (EAPC) užsienio reikalų ministrų susitikimas, kuriame buvo svarstoma euroatlantinės partnerystės, siejančios NATO su 27 Europos ir Vidurinės Azijos valstybėmis, ateitis. Ministrai aptarė kriterijus, pagal kuriuos į Aljansą bus kviečiamos naujos narės iš Vidurio ir Rytų Europos. Susitikime taip pat daug dėmesio skirta naujai formuojamiems NATO ir Rusijos santykiams. NATO ir Euroatlantinės partnerystės tarybos susitikimai buvo rengiami du kartus per metus.

NATO generalinis sekretorius G. Robertsonas teigė: *„Lapkričio mėnesį Prahoje įvyksiantis Aljanso aukščiausio lygio susitikimas bus dar vienas svarbus šios transformacijos etapas. Šiandieninis mūsų susitikimas padės parengti sceną šiam viršūnių susitikimui <...>. <...> Nūdienos grėsmių akivaizdoje tai reiškia, kad ginkluotosios pajėgos turi būti pajėgios apsaugoti gyventojus ir pačios save nuo masinio naikinimo ginklo. <...> Mūsų įsipareigojimas laikyti atvertas duris naujesiems nariams ir toliau išliks toks pat tvirtas. Plėtra stiprina Aljansą. Ji patenkina demokratinių valstybių įstatymais paremtus siekius. Reformos vykdymo skatinimas didina stabilumą. Ji taip pat didina euroatlantinių valstybių šeimą“* [53].

JAV valstybės sekretorius Colinas Powellas, kalbėdamas Reikjavike, pabrėžė: *„Dauguma NATO partnerių, kaip ir sąjungininkės, susiduria su tomis pačiomis grėsmėmis: terorizmu ir regioniniu nestabilumu. Padėti jiems – tai padėti sau patiems. Tiesą sakant, mūsų kolektyvinė gynyba reikalauja atnaujintos programos „Partnerystė taikos labui“. Todėl vardan bendro intereso Prahoje mes turime priimti sprendimus, kurie išplėstų strateginį partnerystės siekį.*

<...> Mūsų užduotis – užtikrinti, kad iki Prahoje įvyksiančio vir-

šūnių susitikimo jau turėtume naujas dinamiškas programas, kurios padėtų EAPC ir programai „Partnerystė taikos labui“ toliau tęsti gyvybiškai svarbų vaidmenį. Šių iniciatyvų atnaujinimas ir programų modernizavimas yra pirmas naudingas žingsnis, tačiau mes privalome dirbti dar daugiau. EAPC ir programa „Partnerystė taikos labui“ turi nustatyti lanksčius būdus, kaip spręsti visas slegiančias saugumo problemas“ [54].

2002 m. gegužės 17 d. JAV Senatas didele balsų dauguma priėmė *Laisvės sutvirtinimo aktą* (angl. *Freedom Consolidation Act*), kuria išreiškiama parama NATO plėtrai artimiausiu metu. Už Laisvės sutvirtinimo aktą po dvi dienas trukusių debatų balsavo 85 senatoriai, prieš – 6. Iš viso Senate yra 100 narių. Dokumente NATO narės raginamos dirbti kartu su JAV, kad Aljanso plėtros vizija būtų įgyvendinta NATO viršūnių susitikime Prahoje. Dokumentas taip pat numatė kelių dešimčių milijonų dolerių paramą kandidačių gynybos pajėgumams stiprinti (iš šios paramos 7,5 mln. dolerių (30 mln. litų) skirta Lietuvai). Šį dokumentą 2001 m. lapkričio pradžioje balsų dauguma parėmė JAV Kongreso Atstovų Rūmai.

Buvo manoma, kad trys Baltijos šalys ir Slovėnija turi daugiausiai galimybių būti pakviestos į Aljansą per NATO viršūnių susitikimą Prahoje. Optimistiškai vertinti ir Slovakijos, Bulgarijos bei Rumunijos šansai. Kitų kandidačių: Albanijos, Makedonijos ir Kroatijos – pakvietimas tuomečiame Aljanso plėtros etape, ekspertų vertinimu, nebuvo tikėtinas [55].

NATO Parlamentinės Asamblėjos pavasario sesijoje, vykusioje 2002 m. gegužės 28 d. Sofijoje, Bulgarijoje, priimtoje *Deklaracijoje dėl NATO plėtros patvirtinta*: „NATO tikslas – politinėmis ir karinėmis priemonėmis saugoti visų savo narių laisvę ir saugumą. Todėl Asamblėja <...> pažymi, kad Bulgarija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Estija, Latvija ir Lietuva, sėkmingai vykdydamos savo šalies reformų programas ir dalyvaudamos NATO vadovaujamose operacijose Balkanuose, įrodė savo pažangą siekiant narystės NATO.

<...> paskelbti, kad NATO Aljansas lieka atviras visoms Europos demokratijoms, nepaisant jų geografinės padėties, kurios yra pasiryžusios ir gali vykdyti su naryste susijusius įsipareigojimus ir ku-

rių įstojimas padėtų didinti bendrą saugumą ir stabilumą Europoje“ [56].

Lietuvos Respublikos Seimas 2002 m. gegužės 28 d. patvirtino Nacionalinio saugumo strategiją, kurioje pabrėžiama: „Prisijungimas prie tokiomis vertybėmis pagrįstų tarptautinių institucijų ir dalyvavimas jų veikloje yra esminė Nacionalinio saugumo strategijos dalis. Ypatingą vietą tarp tokių institucijų užima NATO ir ES, o Lietuvos Respublikos narystė jose yra didžiausias nacionalinis prioritetas“ [57].

2002 m. birželio 4 d. Jungtinėje Karalystėje, „Wilton Park“ surengtoje konferencijoje, Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius kalbėjo: „Mes patys esame labiausiai suinteresuoti dalintis savo patirtimi ir taip prisidėti prie stabilumo didinimo. Dar daugiau, turint galvoje strateginę Baltijos valstybių padėtį – tai mūsų pareiga ir netgi likimas būti gyvybiškai svarbia pasitikėjimo, stabilumo ir, svarbiausia, saugumo jungtimi tarp Šiaurės Amerikos ir Vakarų Europos iš vienos pusės bei rytų regionų ir Eurazijos valstybių iš kitos. Perspektyvoje galiu įsivaizduoti tai, ką lordas G. Robertsonas kartą yra pavadinęs euroatlantine bendruomene, besitęsiančia nuo Vankuverio iki Vladivostoko, kurioje Baltijos regionas yra nepakeičiamas šios bendruomenės elementas“ [58].

2002 m. liepos 4 d. Lietuvos premjero A. Brazausko vadovaujama delegacija Rygoje dalyvavo „Vilniaus dešimtuko“ valstybių ministrų pirmininkų susitikime „Ryga 2002 – tiltas į Prahą“. Albanijos, Bulgarijos, Estijos, Kroatijos, Latvijos, Lietuvos, Makedonijos, Rumunijos, Slovakijos ir Slovėnijos vyriausybių vadovų susitikimas – ketvirtas ir paskutinis tokio aukšto lygio Vilniaus grupės renginys prieš artėjančią NATO viršūnių susitikimą Prahoje. Šalių kandidačių premjerai Rygoje aptarė naujųjų Europos demokratijų įsipareigojimus euroatlantiniam saugumui, diskutavo apie bendrą demokratiinių vertybių vienijamą visuomenę, priėmė deklaraciją, kurioje išreiškė ryžtą stengtis, kad šiai kandidačių grupei priklausančios šalys kuo geriau pasirengtų integruotis į ES bei NATO [59].

Tą pačią dieną su darbo vizitu lankydamasis Rygoje, Lietuvos prezidentas V. Adamkus susitiko su Latvijos prezidentu V. Vy-

ke-Freiberga ir Estijos prezidentu A. Ruuteliu. Pokalbio metu aptarti aktualūs regioninio bendradarbiavimo klausimai bei NATO ir ES plėtros procesai. Lietuvos vadovas teigė, kad Prahos viršūnių susitikime Baltijos valstybės tikisi sulaukti palankių sprendimų dėl NATO plėtros. V. Adamkus tvirtino, kad, atsižvelgus į sėkmingą ligšiolinį bendradarbiavimą, jau dabar svarbu planuoti bendrus Lietuvos, Latvijos ir Estijos veiksmus tapus NATO narėmis. Apie Baltijos valstybių santykius NATO plėtros kontekste Lietuvos prezidentas V. Adamkus kalbėjosi su JAV senatoriais.

Susitikime su Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių vadovais dalyvavo JAV senatoriai Trentas Lottas, Robertas Benettas, Craigas Thomas, Jimas Bunningas ir Benjaminas Nelsonas. Lietuvos prezidentas V. Adamkus pabrėžė, kad simboliška, jog susitikimas vyksta liepos 4-ąją, kai JAV švenčia Nepriklausomybės dieną. *„Trys Baltijos valstybės sumokėjo labai didelę kainą už savo nepriklausomybę. Šiandien svarbu, kad mus sieja bendros vertybės – laisvė ir demokratija. Šių vertybių pagrindu mes bendradarbiausime ir ateityje“*, – sakė Lietuvos vadovas. Prezidentas padėkojo už nuolatinę Senato paramą Baltijos valstybių narystei NATO. V. Adamkus atkreipė dėmesį, kad JAV Senato parama bus svarbi ratifikuojant stojimo į NATO sutartis. Jis pabrėžė JAV ir Baltijos valstybių partnerystės chartijos svarbą plėtojant JAV, Lietuvos, Latvijos ir Estijos partnerystę. Lietuvos prezidentas pakvietė JAV investuoti Lietuvoje. *„Tai padės kelti Baltijos šalių gyvenimo lygį ir atneš naudos JAV verslininkams“*, – teigė V. Adamkus [60].

2002 m. liepos 5 d. JAV prezidentas G. W. Bushas vaizdo kreipimėsi į Rygoje vykusio kandidačių į NATO vadovų susirinkimo dalyvius pabrėžė, kad metų pabaigoje numatytas NATO viršūnių susitikimas Prahoje leis žengti reikšmingą žingsnį, plečiant NATO ir priimant visas narystei pasirengusias demokratines Europos šalis.

G. W. Bushas manė, kad NATO viršūnių susitikimas Prahoje reikš naujos eros Europoje ir transatlantinių santykių raidoje pradžią, kurią ženklins didesnis saugumas ir didesnė laisvė. *„Mes einame į naują Europą, praeities istorijoje palikusių įtampą ir pasirengusių duoti atkirtį globaliems iššūkiams už Europos ribų“*, – sakė

G. W. Bushas. JAV prezidentas taip pat pabrėžė, kad per laiką, praėjusį nuo pirmojo susitikimo Vilniuje, vykusio daugiau nei prieš dvejus metus, šalys kandidatės į NATO pasiekė realią pažangą, įvykdžiusios reikšmingų reformų, būtinų siekiant narystės NATO. „Darbas tęsiasi, kaip ir turi būti, kad jūsų šalys būtų pasirengusios įnešti kuo svaresnę indėlį į naująją Europą, kurią mes kuriame“, – sakė G. W. Bushas.

Didžiosios Britanijos premjeras Tony Blairas vaizdo kreipimesi į Rygoje vykusio šalių kandidačių į NATO vadovų susitikimo dalyvius pritarė kuo platesnei Aljanso plėtrai. „Mes Didžiojoje Britanijoje pritariame kuo didesnei NATO plėtrai. Akivaizdu, jog taisyklių turi būti laikomasi, sąlygos įvykdytos, bet mes norėtume, kad plėtra būtų tokia plati, kiek tai įmanoma, ir aš sveikinu jus su žingsniais, kuriuos žengėte pasitikdami savo narystę NATO“, – sakė T. Blairas. Premjeras pabrėžė, kad Didžioji Britanija norėtų padėti modernizuoti šalių kandidačių gynybos gebėjimus. „NATO keičiasi, keičiasi iššūkiai NATO. Tokie klausimai, kaip tarptautinis terorizmas ir masinio naikinimo ginklai, verčia mus galvoti apie būsimąją strategiją. Mes privalome būti pajėgūs dirbti NATO“ [61].

2002 m. liepos 12 d. tarptautinio dienraščio „The Wall Street Journal“ numeryje pasirodžiusiame straipsnyje teigiama, kad Lietuva, Latvija ir Estija yra geras pavyzdys kitoms įstoti į NATO siekiančioms valstybėms įgyvendinant narystės reikalavimus ir senosioms Aljanso šalims narėms užtikrinant reikiamą krašto apsaugos sistemos finansavimą. Straipsnyje teigiama, kad ryškėja ir galimos Baltijos valstybių nišos, kur reikia ypatingų žinių ir gebėjimų [62].

2002 m. liepos 16-24 d. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje įvyko tarptautinės JAV ir Baltijos šalių pratybos „RESCUER-MEDCEUR 2002“. **Tai buvo pirmos pratybos, vykusios trijose Baltijos šalyse vienu metu.** Šiomis humanitarinės pagalbos ir nelaimės likvidavimo operacijų pratybomis buvo siekiama gerinti dalyvaujančių šalių gebėjimą sąveikauti tokių operacijų metu [63].

2002 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos Respublikos Seimas ypatingos skubos tvarka priėmė nutarimus „Dėl Lietuvos karių dalyvavimo NATO vadovaujamoje tarptautinėje taikos operacijoje Kosovo pro-

vincijoje, Jugoslavijos Federacinėje Respublikoje“ ir „Dėl Lietuvos karių dalyvavimo NATO vadovaujamoje taikos stabilizavimo operacijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje“. Priimtais nutarimais Seimas iki 2003 m. vasario mėn. sankcionavo dviejų karių dalyvavimą Taikos stabilizavimo misijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje (SFOR) bei 30 karių dalyvavimą Taikos palaikymo pajėgų misijoje Kosove (KFOR).

Lietuvos, Estijos ir Latvijos parlamentų vadovai – A. Paulauskas, Toomas Savis, Janis Straumė – pripažindami istorinę artėjančių sprendimų svarbą, 2002 m. rugsėjo 14 d. susirinko Palangoje Lietuvos Seimo pirmininko A. Paulausko kvietimu aptarti tolesnės parlamentinio bendradarbiavimo plėtotės stojimo į ES ir NATO išvakarėse bei regionų bendradarbiavimo įstojus. Parlamentų vadovai pasikeitė nuomonėmis apie Baltijos Asamblėjos darbą ir tolesnį jo plėtojimą. Jie teigiamai įvertino idėją sudaryti darbo grupę, kuri kitam parlamentų vadovų susitikimui po Latvijos parlamento rinkimų pasiūlytų reikiamas Baltijos Asamblėjos pertvarkas. Parlamentų vadovai aptarė būdus, kaip derinti parlamentų pastangas dėl referendumų dėl ES narystės, ir būdus, kaip bendradarbiauti ES stojimo sutarties ratifikavimo metu, pripažino parlamentų vaidmens svarbą galutinai patvirtinant NATO plėtros sprendimus bei ratifikuojant NATO sutartį ir susitarė stiprinti tarpparlamentinio bendradarbiavimo priemones ratifikavimo metu. Jie pabrėžė, kad būtina toliau didinti indėlį į NATO misijas ir į Baltijos valstybių gynybos projektus. Parlamentų vadovai pasikeitė nuomonėmis dėl Lietuvos Seimo pirmininko iniciatyvos 2003 m. gegužės mėn. Vilniuje surengti „Vilniaus dešimtuko“ valstybių parlamentų pirmininkų susitikimą ir nutarė, kad svarbu aptarti „Vilniaus dešimtuko“ bendradarbiavimą ateityje. Jie taip pat nutarė, kad reikia pakviesti Čekijos, Vengrijos ir Lenkijos parlamentų vadovus pasidalyti savo, kaip naujų NATO valstybių narių, patirtimi. Parlamentų vadovai sutarė, kad yra pasirengę pasidalyti regionų bendradarbiavimo patirtimi su Pietų Kaukazo valstybėmis, joms siekiant užtikrinti demokratiją, pagarbą žmogaus teisėms bei laisvėms ir kuriant rinkos ekonomiką [64].

Rugsėjo 27 d. Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis Pentagone susitiko su JAV kariuomenės vyriausiuoju vadu ir

JAV jungtinio štabų viršininkų komiteto pirmininku gen. Richardu Myersu. **Tai buvo pirmasis aukščiausio rango JAV ir Lietuvos kariškių susitikimas atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę.**

Lietuvos gynybos atašė JAV plk. ltn. Gediminas Grina informavo, kad susitikimo metu gen. R. Myersas domėjosi, kaip Lietuvai sekasi įgyvendinti NATO pasirengimo veiksmų programą, teiravosi apie karių mokymo ir karinio rengimo sistemą. Gen. mjr. J. Kronkaitis trumpai pristatė kariuomenės tolesnio kūrimo prioritetus: infrastruktūros tobulinimą, karių mokymą ir aprūpinimą, ryšių sistemos kūrimą, ginklų modernizaciją. JAV kariuomenės vyriausiasis vadas visa tai įvertino labai teigiamai ir pažadėjo padėti paspartinti prieštankinio ginklo „Javelin“ pristatymą į Lietuvą [65].

2002 m. spalio 6 d. NATO Briuselyje paskelbtoje NATO transformacijos deklaracijoje pabrėžiama: „NATO plėtra yra Aljanso transformacijos pagrindas. Naujų narių priėmimas į Aljansą sustiprins NATO, padidins Europos saugumą ir stabilumą bei suteiks impulsą tolesnei reformai ir reorganizacijai. 2002 m. gegužės mėnesį Sofijoje vykusiame susitikime NATO Parlamentinė Asamblėja pasisakė už plačią ir pagal regionus suderintą plėtrą bei pripažino, kad, sėkmingai įgyvendindamos nacionalines reformos programas ir dalyvaudamos NATO operacijose Balkanuose, Bulgarija, Estija, Latvija, Lietuva, Rumunija, Slovakija ir Slovėnija padarė didelę pažangą siekdamas narystės NATO. <...> Partnerystės programų ir bendradarbiavimo dėka NATO atlieka pagrindinį vaidmenį padėdama šalims pereinamuoju laikotarpiu, ypač įgyvendinant reikalingas gynybos reformas. Šis vaidmuo po Aljanso viršūnių susitikimo Prahoje dėl NATO plėtros sprendimo priėmimo bus svarbesnis, siekiant išvengti nestabilumo ir nesaugumo pilkosiose zonose atsiradimo“ [66].

2002 m. spalio 10 d. Lietuvoje viešėjo JAV ambasadoriaus prie NATO N. Burnso vadovaujama delegacija, kuri lankė visas devynias šalis kandidates į Aljansą. Su N. Burnsu atvyko valstybės gynybos sekretoriaus padėjėjo pavaduotojas Ianas Brzezinskis, taip pat pavaduotojas NATO reikalams Robertas Bratkė, pavaduotoja Šiaurės ir Baltijos valstybėms Heather Conley bei JAV Nacionalinio saugumo tarybos direktoriaus pavaduotojas NATO ir Vakarų

Europos reikalams Kurtas Volkeris. Vilniuje N. Burnsas, susitikęs su Lietuvos ministru pirmininku A. Brazausku, Seimo pirmininku A. Paulausku, krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi, aptarė Lietuvos galimybes būti pakviestai į NATO lapkričio mėnesį Aljanso viršūnių susitikime Prahoje. Pasak diplomato, Lietuva yra rimta kandidatė tapti NATO nare, tačiau sprendimai dėl kandidačių dar nėra priimti. Taip pat N. Burnsas padėkojo už Lietuvos paramą kovai su terorizmu bei tinkamą požiūrį į bendras vertybes. JAV pareigūnų vizito metu Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius ir JAV gynybos sekretoriaus padėjėjo pavaduotojas I. Brzezinskis ministerijoje pasirašė dvišalį susitarimą dėl bendradarbiavimo masinio naikinimo ginklų platinimo prevencijos srityje bei dėl gynybos ir karinių ryšių plėtojimo. Šiuo dokumentu vyriausybės sutarė dėl būdų, kuriais būtų užkertamas kelias branduolinių, cheminių ir biologinių ginklų bei su jais susijusių medžiagų judėjimui ir tiriami su juo susiję incidentai [67].

2002 m. spalio 21-25 d. Lietuvoje vyko pirmos NATO programos „Partnerystė taikos labui“ pratybos „Co-operative Aura 2002“, kurias organizavo NATO Europos jungtinių pajėgų vyriausiojo štabo (SHAPE) karininkai.

„Co-operative Aura 2002“ štabo procedūrų pratybose, kuriose dalyvavo pareigūnai ir karinis personalas iš 21 Euroatlantinio bendradarbiavimo tarybos (EAPC) šalies, Lietuvai atstovavo ne tik krašto apsaugos sistemos karininkai, bet ir Vidaus reikalų bei Užsienio reikalų ministerijų pareigūnai. Politinių ir karinių krizių valdymo operacijos „Co-operative Aura 2002“ tikslas – suteikti galimybę NATO partneriams, tarp jų ir Lietuvai, aktyviai įsitraukti į NATO aukštesnio lygio štabo ir krizių valdymo procedūras ir parengti dalyvauti NATO krizių valdymo pratybose.

„Co-operative Aura 2002“ dalyvavo apie 50 pareigūnų iš NATO šalių ir šalių partnerių, turinčių patirties planuojant operacijas [68].

Bibliografija

1. Trijų Baltijos valstybių prezidentų susitikimo, įvykusio 1998-02-18 Taline, atmintinė. *Užsienio reikalų ministerijos archyvas*, byla „Susitikimų su Šiaurės Europos valstybių atstovais atmininės, 1998-01-14–1998-12-18“, l. 17–18.

2. Rygoje įvyko Lietuvos, Latvijos ir Estijos prezidentų susitikimas, 1998-05-12. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai, 1998-02-27–1998-06-04“, l. 148–150.

3. Pilaitis, G. Keturi prezidentai susitiko Klaipėdoje. *Lietuvos rytas*, 1998 m. liepos 27 d.

4. Baltijos Asamblėjos deklaracija „Dėl Jungtinių Amerikos Valstijų 105-ojo Kongreso 2-osios sesijos rezoliucijos Nr. 320“, Talinas, 13-oji Baltijos Asamblėjos sesija, 1998-11-28. *Lietuvos Respublikos Seimo archyvas*, f. 2, ap. 10, b. 168, l. 3.

5. Lietuvos Respublikos Prezidento spaudos tarnyba. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai 1999-01-05–03-31“, l. 84.

6. Rygoje susitiko Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos prezidentai, Ryga, 1999-06-28. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai 1999-04-01–06-30“, l. 183–184.

7. Juknevičienė, R. Parlamentinė narystės NATO dimensija. *Lietuva ir NATO: 10 metų kartu*, Vilnius, 2014, p. 53–60.

8. Baltijos Asamblėjos rezoliucija „Dėl Baltijos valstybių parlamentų ir JAV Kongreso bendradarbiavimo“, Ryga, 15-oji Baltijos Asamblėjos sesija, 1999-12-04. *Lietuvos Respublikos Seimo archyvas*, f. 2, ap. 10, b. 197, l. 5.

9. Kaladinskas, V. Atliktas darbas įvertintas teigiamai. *Karys*, 2000, Nr. 4, p. 4.

10. Dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos prezidentų susitikimo Vilniuje. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai, 2003-03-16–06-16“, l. 18.

11. Lietuvos ir NATO santykiai. Prieiga per internetą: <http://>

www3.seimas.lt/nato/vilnius2001/informacija

12. Baltijos Asamblėjos pareiškimas „Dėl Baltijos valstybių integracijos į NATO“, Vilnius, 17-oji Baltijos Asamblėjos sesija, 2000-12-09. *Lietuvos Respublikos Seimo archyvas*, f. 2, ap. 10, b. 227, l. 2.

13. Pranešimas spaudai apie Latvijos, Estijos ir Lietuvos prezidentų susitikimą Rygoje 2000-12-15. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai 2000-09-28–12-29“, l. 202–203.

14. Bekešius, M. NATO ekspertų komanda Lietuvoje. *Karys*, 2001, Nr. 3, p. 4–5.

15. Politinės partijos susitarė dėl ilgalaikės gynybos politikos. *Delfi.lt*, 2001-05-23. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/politines-partijos-susitare-del-ilgalaiikes-gynybos-politikos.d?id=324698>

16. „Deklaracija dėl NATO plėtros“ ir „Deklaracija dėl Pietryčių Europos“. *Seimo kronika*, 2001, Nr. 17 (191), p. 1189.

17. *Apie NATO Parlamentinę Asamblėją*. Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37810&p_k=1&p_a=1000&p_kade_id=10

18. Euroatlantinės erdvės saugumas nedalomas. Lietuvos narystė NATO sustiprins tarptautinį saugumą. Lietuvos kariuomenė pasiryžusi būti verta NATO pasitikėjimo. *Karys*, 2001, Nr. 10–11, p. 3–7.

19. Narystės NATO šalininkų daugėja. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 14(17), p. 2.

20. Euroatlantinės erdvės saugumas nedalomas. Lietuvos narystė NATO sustiprins tarptautinį saugumą. Lietuvos kariuomenė pasiryžusi būti verta NATO pasitikėjimo. *Karys*, 2001, Nr. 10–11, p. 3–7.

21. Bičkauskienė, D. NATO pajėgų Europoje vado vizitas. *Karys*, 2001, Nr. 12, p. 2–3.

22. Babilius, S. G. W. Busho politikos tikslas – vieninga, laisva ir taiki Europa. *NATO žinios*, 2001, Nr. 3, p. 1, 3.

23. Babilius, S. NATO plėsis?! *NATO žinios*, 2001, Nr. 10, p. 1–2.

24. Pranešimai spaudai. Prieiga per internetą: <http://www.president.lt/one.phtml?id=2484>

25. Lietuvos Respublikos Seimo pareiškimas „Dėl teroro veiks-
mų prieš Jungtines Amerikos Valstijas“, 2001 m. rugsėjo 12 d. *Vals-
tybės žinios*, 2001, Nr. 79-2752.

26. Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus pareiškimas
dėl Lietuvos saugumo politikos ir tarptautinės situacijos, su-
siklosčiusios po teroro aktų JAV. *Pazinkvalstybe.lt*. Prieiga per
internetą: [https://pazinkvalstybe.lt/respublikos-prezidento-
valdo-adamkaus-pareiskimas-del-lietuvos-saugumo-politi-
kos-ir-tarptautines-situacijos-susiklosciusios-po-teroro-aktu-jav](https://pazinkvalstybe.lt/respublikos-prezidento-valdo-adamkaus-pareiskimas-del-lietuvos-saugumo-politikos-ir-tarptautines-situacijos-susiklosciusios-po-teroro-aktu-jav)

27. Taline susirinkę penkių šalių prezidentai smerkia terorist-
tinius aktus Amerikoje, Talinas, 2001-09-18. *Lietuvos Respubli-
kos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai
2001-10-10-12“, l. 129.

28. Lietuvos Respublikos Seimo pareiškimas „Dėl JAV ir sąjun-
gininkų karinių veiks-
mų prieš teroristus“, 2001 m. spalio 9 d. *Vals-
tybės žinios*, 2001, Nr. 87-3034.

29. Vilniuje atidarytas Tarptautinio saugumo ir NATO infor-
macijos centras. *Krašto apsauga*, 2001, Nr. 1 (1), p. 11.

30. Baltijos Asamblėjos 19-osios sesijos protokolas, Talinas,
2001-12-13-15. *Lietuvos Respublikos Seimo archyvas*, f. 2, ap. 10,
b. 249, l. 73, 75-76.

31. Grumadaitė, R. Kovoje prieš terorizmą – svarbus kiekvie-
nos šalies indėlis ir bendros visų pastangos. *Krašto apsauga*, 2002,
Nr. 1 (4), p. 11.

32. Krašto apsaugos ministerijos 2001 m. gruodžio mėnesio
kronika. *Krašto apsauga*, 2001, Nr. 6 (2), p. 21; Grumadaitė, R. Lie-
tuvos kariuomenė apginkluojama moderniais ginklais. *Krašto ap-
sauga*, 2001, Nr. (3) 3, p. 4.

33. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos karo
medikų dalyvavimo tarptautinėje operacijoje „Tvirta taika“ Centri-
nės ir Pietų Azijos regione“, Vilnius, 2001 m. gruodžio 21 d. *Vals-
tybės žinios*, 2001-12-29, Nr. 110-4001.

34. Lietuvos kariai prisijungs prie tarptautinės antiteroristinės

operacijos „Tvirta taika“. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 5 (8), p. 16.

35. Tarptautinė bendruomenė prieš terorizmą. *URM.lt*. Prieiga per internetą: <https://www.urm.lt/lietuva-regione-ir-pasaulyje/lietuvas-saugumo-politika/kova-su-terorizmu/311>

36. Rygoje susitiko trijų Baltijos valstybių prezidentai, 2002-01-15. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai 2002-01-03–04-30“, l. 29.

37. Pranešimai spaudai, 2002-05-15. Prieiga per internetą: <http://www.president.lt/one:phtml?id=2647>; <http://www.president.lt/one.phtml?id=2648>

38. JAV Prezidentas George'as W. Bushas pavadino Lietuvą narystės Aljanse siekiančių šalių lydere. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. (2) 5, p. 14.

39. Siekį įstoti į NATO remiančios Baltijos šalių organizacijos įkūrė asociaciją. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 3 (6), p. 10.

40. NATO vadovas pripažįsta Lietuvos pažangą siekiant narystės Aljanse. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 5 (8), p. 8–9.

41. Grumadaitė, R. Lietuva padėjo labai daug pastangų, kad taptų gera NATO šalių drauge. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 5 (8), p. 11.

42. Grumadaitė, R. Galutinis NATO vertinimas paaiškės po „tylos procedūros“. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 6 (9), p. 8.

43. Su NATO valstybėmis bus pasirašytos sutartys dėl išlaptintos informacijos. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 6 (9), p. 8.

44. Lietuvos krašto apsaugos ministerijos 2002 m. kovo mėnesio kronika. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 8 (11), p. 21.

45. Vilniuje susitiko Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos vadovai, 2002-03-22. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai, 2002-01-03–04-30“, l. 142.

46. Lietuva imasi iniciatyvos sukviesti „Vilniaus dešimtuko“ konferenciją po NATO viršūnių susitikimo. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 10 (13), p. 19.

47. „Vilniaus dešimtukas“ dar kartą patvirtino šalių siekį tapti NATO narėmis. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 8 (11), p. 6–7.

48. NATO vadovas G. Robertsonas pastebi didelę sėkmę per-

tvarkant Lietuvos kariuomenę. Prieiga per internetą: http://kam.lt/lt/naujienos_874/archyvas_930/ziniu_archyvas_2002_metai/ziniu_archyvas_2002-

49. Lietuva siūlo pagalbą Kaukazo ir Vidurio Azijos valstybėms. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 8 (11), p. 7.

50. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Šiaurės Atlanto Aljanse svarbiausio etapo“, 2002 m. balandžio 4 d. *Valstybės žinios*, 2002-04-10, Nr. 38-1366.

51. NATO pajėgų Europoje vadas ragino kurti gerai parengtas karines pajėgas. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 9 (12), p. 11.

52. NATO generalinio sekretoriaus lordo George Robertsono kalba. Įžanginė kalba, pasakyta Šiaurės Atlanto tarybos užsienio reikalų ministrų sesijos pradedamajame posėdyje Reikjavike. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 11 (14), p. 8.

53. JAV valstybės sekretoriaus Colino Powello kalba „EAPC ateitis: strateginis siekimas“, pasakyta Euroatlantinės partnerystės taryboje (EAPC) Reikjavike. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 11 (14), p. 9.

54. JAV Senatas triuškinančia dauguma parėmė NATO plėtrą. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 11 (14), p. 5.

55. Deklaracija dėl NATO plėtros, priimta 2002 m. gegužės 28 d. Sofijoje, Bulgarijoje, vykusioje NATO Parlamentinės Asamblėjos pavasario sesijoje. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 15 (18), p. 19.

56. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Nacionalinio saugumo strategija, 2002 m. gegužės 28 d.“, Nr. IX-907. *Valstybės žinios*, 2002-06-07, Nr. 56-2233.

57. Stabilumo palaikymas Baltijos regione: ateities perspektyvos. Krašto apsaugos ministro Lino Linkevičiaus kalba, pasakyta „Wilton Park“ konferencijoje 2002 m. birželio 4 d. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 15 (18), p. 1-3.

58. Žigaras, F. Baltijos šalys: saugumas ir gynyba 1990-2002. Vilnius, 2002.

59. Rygoje Prezidentas susitiko su Estijos ir Latvijos vadovais, 2002-07-04. *Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos archyvas*, byla „Pranešimai spaudai, 2002-05-02-07-31“.

60. JAV Prezidentas pritaria NATO plėtrai. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 16 (19), p. 8.

61. „Baltijos šalys – geras pavyzdys NATO narėms ir kandidatėms“, – rašoma dienraštyje. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 16 (19), p. 7.

62. Kalbos, pasakytos tarptautinių pratybų „RESCUER-MEDCEUR 2002“ atidarymo ceremonijoje 2002 m. liepos 16 d. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 16 (19), p. 3-4.

63. Lietuvos, Estijos ir Latvijos parlamentų pirmininkų susitikimo, įvykusio 2002-09-14 Palangoje, atmintinė. *Lietuvos Respublikos Seimo archyvas*, f. 2, ap. 10, b. 255, l. 17-21.

64. JAV karinių pajėgų vadas dėkoja Lietuvai už solidarumą. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 20 (23), p. 14.

65. NATO transformacijos deklaracija. Nuolatinis komitetas, Briuselis, 2002 m. spalio 6 d. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 21 (24), p. 7-9.

66. Krašto apsaugos ministerijos spalio mėnesio kronika. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 22 (25), p. 20.

67. Lietuvoje – pirmos NATO programos „Partnerystė taikos labui“ pratybos. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 22 (25), p. 8.